

Begrebsundersøgelse af det regenerative i en økologisk krise

Frederik Hedegård Larsen -
20210975

Kandidatspeciale – Anvendt filosofi

Vejleder Jes Lynning Harfeld

Abstract

In a time of environmental crisis, the new concept of regeneration has emerged, to try to create a new understanding of the relationship between nature and humans. This concept is related to a wide range of disciplines such as, agriculture, economy, architecture and leadership, however not much philosophical investigation has been made in relation to this subject. This thesis aims at investigating this new form of regeneration concept, to the extent of discussing the normative claim, that regeneration is a good concept to fight ecological crisis. This will be done using conceptual engineering and conceptual ethics, which aims at designing and evaluating concepts in relation to its history, values, and properties. The thesis finds that in a historical sense, the concept is rooted in Christian theological understanding of regeneration, which have problematic concern of anthropocentric understanding of nature. In addition, the paper finds the relevancy of Aristotle as a precursor to the concept, through his observation of the biological phenomena and use of generation relevancy is found. In relation to his understanding of causality in nature, there is identified a central vitalism. This relates to the modern approach to the regenerative. The thesis investigates relevant themes related to regenerative agriculture, through an article made on the discursive transforming to regenerative agriculture, relevant themes are identified. The relevant themes identified are transformation; human-nature relationships; systems thinking and holism; health and diversity; and essence of land. These themes are set in relation to how the field of regenerative agriculture is emerged. These relevant themes are related to the historical findings and the understanding of ecological crisis, where the concept is centrally a transformative epistemological concept, which aims at moral reform of human-nature relationships. Through vitalist understandings there is created a concept which aims at giving a whole new epistemological approach, which are grounded in understandings of pluralism, holism and intrinsic relationship of nature and human. The role of regeneration in a context of ecological crisis, is therefore concluded in comparison with the concept of sustainability, whereas it seems that there are central problems with regeneration in its abstract and pluralistic nature. This however should fill an epistemological hole, whereas regeneration seems to have more understanding of the vitality, spirituality, and intrinsic value in nature.

Indholdsfortegnelse

Abstract	1
Introduktion.....	4
1. Begrebsteknik og begrebsetik	7
1.1 Begrebsteknik	7
1.2 Begrebsetik	9
1.2.1 Begrebshistorie	10
2. Økologisk krise	12
2.1 Miljøetik: Antropocentrisme	12
2.2 Hartmut Rosa: En stum natur.....	13
2.3 Hvad skal et regenerationsbegreb kunne?.....	14
3. Begrebshistorien af regeneration	16
3.1 Vand og Ånd: Det regeneratives kristne ophav.....	16
3.1.1 Etymologiske grundlag for Regenerationsordet	16
3.1.2 Regeneration som kristen frelse.....	17
3.1.3 Lynn White: Kristendommens rødder i den økologiske krise.....	19
3.1.4 Muligheden for regeneration som et kristent reformuleret begreb	21
3.2 Antik Natur: Aristoteles	22
3.2.1 Natur, generation og kausalitet	23
3.2.2 Aristoteles og kristendom	25
3.2.3 Aristotelisk rolle for regenerationsbegrebet.....	26
4. Undersøgelse af regenerationsbegrebet i en moderne praksisforståelse indenfor regenerativt landbrug	28
4.1 Hvad er er regenerativt landbrug født af?	29
4.2 Transformation.....	30
4.3 Menneske-natur relation	31
4.4 Systemtænkning og Holisme	32
4.5 Sundhed og Diversitet.....	32
4.6 Landessens	33
5. Regeneration som et begreb for at modkæmpe økologisk krise	34
6. Generationel retfærdighed: Hvad er grundlaget for bæredygtighedsbegrebet?	37
7. Bæredygtighed og regeneration: Historie, værdier og egenskaber	40
7.1 Fremmedgørelse, Forøgelseslogik og transformativ erkendelse af verden	40
7.1.1 Fremmedgørelse af naturen.....	41
7.1.2 Regeneration som erkendelsesmæssigt transformationsbegreb.....	41

7.2 'Burde vi bruge begrebet regeneration for at modkæmpe økologisk krise? Og hvornår burde vi dermed bruge begrebet regeneration, fremfor bæredygtighedsbegrebet?'	42
Konklusion.....	45
Referencer:	47

Introduktion

Verden er i en miljøkrise og naturkrise. Store politiske instanser snakker om bæredygtighed og bæredygtighedsmålsætninger, der skal forsøge at efterkomme den kritesituation vi er i. Miljøkrisen kan være svært at beskrive, da den indeholder mange facetter, der relaterer sig til natur, mennesker, filosofi og videnskab. Der er forsøgt mange tiltag, for at modkæmpe denne miljøkrise, men trods alt dette ser vi stadig en kæmpe udfordring foran os

En standardiseret ordbogsbeskrivelse definerer miljøkrise, som summen af de miljømæssige problemer mennesket står over for i dag. Disse problemer kan f.eks. være global opvarmning, biodiversitets trusler, forurening eller regnskovsrydning (Park, 2007: se environmental crisis). Det problematiske forhold ligger stærkt i forståelsen af, at vi lever i en antropocæn tidsalder, hvori menneskets aktiviteter forandrer naturlige systemer. Dette er den geologiske tidsalder, som vi har levet i siden midten af 1900-tallet, grundet de store naturpåvirkninger mennesket har haft (Richardson, 2023).

Dette kan udvikles i en forståelse for naturkrise, som kan anses synonymt med miljøkrise. Med udgangspunkt i UNEP [United Nations Environmental programme] (2023) kan forståelsen af naturkrise anses, som en menneskelig fremprovokeret krise, som udfordrer både natur og mennesker. Ifølge UNEP, er grunden bag denne naturkrise mangesidig. naturkrisen er grundet overforbrug på vores økosystemer, som ikke kan følge den efterspørgsel, vi kræver af naturen som menneske art. Det er udfordringer med, at mange af de ikke menneskelige arter i naturen er ved at uddø, også kaldet for biodiversitetskrisen. Store dele af verdens lande og naturområder er blevet ændret pga. menneskelig påvirkning, det samme gælder havområder. Denne destruktion af naturen, påvirker menneskers behov og bestræbelser, som er grund til ulighed og katastrofer på forskellige planer (UNEP, 2023). Ovenstående kan suppleres med en rapport fra IPCC (2019) [Intergovernmental Panel on Climate Change], som ligger fokus på klimaforandringer, biodiversitet og generelle udfordringer med landmæssige og økosystemændringer, der påvirker både naturen og mennesker i højere grad end set før. Temperaturen stiger og naturen degraderes i accelereret grad grundet menneskelig påvirkning.

Det skal noteres, at de problematikker jeg rømser op, er alle forbundet med hvordan mennesket indretter sig sammen med naturen. En af de største faktorer i forbindelse med de udfordringer vi møder, indenfor f.eks. biodiversitet, miljø og klima er fødevareproduktionen, som er den største faktorer til denne ovenstående naturkrise og ændringer af naturområder (Ritchie; Rosado & Roser, 2023). Måden landbrug har påvirkning på miljøkrisen, er igennem flere forskellige faktorer. Først og fremmest påvirker landbruget klimaet, hvori det er skyld i ca. en fjerdedel af alle CO₂-ækvivalenter. Yderligere så er halvdelen af de globale landarealer optaget af landbrug, hvilket gør det til en problematisk størrelse i kraft af, at disse arealer i høj grad er taget fra naturområder, som f.eks. regnskov. Landbruget er derudover også den største faktor til at forurene havmiljøer. Dette leder til, at det, i henhold til miljøkrisen, er landbruget, som er til grund for store dele af klimaforandringer, biodiversitet udryddelse og generelt oprettholdelsen af værdifulde naturområder (Ibid.).

Hvordan vi interagerer med naturen, bliver heri centralt til at forstå, hvordan vi skal løse de bæredygtighedsudfordringer vi står overfor os. En måde at løse disse udfordringer er ved at skulle tænke bæredygtigt, som har været et stærkt paradigme siden Brundtland-

rapporten (Arler, 2021: 25). Dette begreb har fået massivt indpas og forståelse i nok alle menneskers hverdag. Hvordan ser man verden bæredygtigt? Men trods et stigende bæredygtighedsbegreb forekommer det, at andre begreber bliver et øget forsøg på at efterkomme denne naturkrise. Andre begreber, som forsøger at efterspørge, om den måde vi lever på, er desynkroniseret fra naturen. Begreber som efterspørger radikal ændring i, hvordan vi forholder os og ser på naturen. Det nok mest dominante af disse begreber er regeneration.

Regeneration ses i mange former. Den umiddelbare begrebslige forståelse af regeneration bunder i en forståelse af en biologisk forstand, men denne medicinske og biologiske forståelse har ikke nogen umiddelbar relation til bæredygtighed. Dog er der de senere par år kommet en forståelse, af dette begreb bruges i forlængelse af andre praksis. Regenerativt landbrug, regenerativ økonomi, regenerativ arkitektur og regenerativ ledelse. Med en fornemmelse for, at den måde menneskelig praksis skal foregå på, skal være bedre og mere synkront med naturen end før.

Dette umiddelbare begreb giver dog ikke en særlig klar forståelse. Begrebet bliver brugt i højere og højere grad, men ingen grundlæggende forståelse eller implikation ligger i begrebet. Meget lidt forskning er lavet på emnet, som undersøger begrebet og hvordan regeneration forholder sig til disse praksis. Dette er kun med forhåbningen om, at det vil indgå direkte i praksis. Denne undring og begrebslig usikkerhed bliver derfor grund for min undersøgelse. Jeg ser det er relevant at se, hvilket begreb regeneration er og om det er relevant at bruge det i en kontekst af denne krise. Kan det give os moralsk indsigt i hvordan vi burde agere og leve? Kan det måske også give en forståelse for hvordan vi skal forstå naturen og forholde os til den, som værende i denne krise tilstand. Hermed stiller jeg et problem op, som min undersøgelse bunder i: *Hvordan kan det regenerative anses som moralsk og erkendelsesmæssigt begreb til at modkæmpe økologisk krise?*

Måden denne afhandling vil struktureres vil gøres på følgende måde. *Første afsnit* beskriver mit udgangspunkt for afhandlingen, hvori jeg vil udlægge en tilgang til begrebet. Dette vil være med udgangspunkt i den nyere filosofiske disciplin, conceptual engineering og conceptual ethics. Der har til formål at give en grundforståelse og tilgang til hvordan man går til begrebers udvikling og normative spørgsmål omkring dem. *Andet afsnit* vil jeg undersøge, hvad jeg mener med økologisk krise. Dette er et andet begreb end det jeg nævner, som miljøkrise tidligere i dette afsnit. Det skal positionere mig i feltet, samt at udlægge en forståelse for, hvordan jeg ser den grundlæggende krisetilstand. *Tredje afsnit* vil gå ind i undersøgelse af regenerationsbegrebets historie, hvor jeg vil undersøge, hvordan begrebet er formeret og brugt i forskellige henseender. Her vil jeg undersøge, hvordan regenerationsbegrebet er opstået som et kristent begreb, samt argumentere for, hvordan det relaterer sig til Aristoteles. *I fjerde afsnit* undersøger jeg, hvordan begrebet bliver diskursivt brugt i dag, i relation til fødevarer, i begrebet regenerativt landbrug. Her vil jeg udlægge centrale pointer fra en diskursanalyse, som identificerer centrale, tematikker i regenerationsbegrebet og relationen til landbrug. *Femte afsnit* vil jeg forsøge at opsamle regenerationsbegrebets egenskaber og værdier, til at udlægge hvordan regenerationsbegrebet kan anses at relatere sig til økologisk krise. Her vil jeg argumentere for relationen mellem begrebets historie, tematikker i moderne brug og økologisk krise. *Sjette afsnit* vil jeg udlægge bæredygtighedsbegrebets historie, som skal give indsigt i det begrebs værdier og egenskaber. Dette har til formål at forstå, hvordan det kan relatere sig til regenerationsbegrebet. *Syvende afsnit* vil jeg undersøge de begrebslige egenskaber og værdier i bæredygtighed og regeneration, som to forskellige begreber til at modkæmpe en økologisk krise. Dette

skal udlægge kritik og diskussionspunkter omkring de to begreber, samt regenerationsbegrebets rolle til at modkæmpe en økologisk krise.

1. Begrebsteknik og begrebsetik

“What are the dimensions of assessment for concepts? Which philosophical concepts are defective and how can we improve them? How important are facts about the history (or “genealogy”) of our use of concepts to the assessment of our current concepts? These are questions at the heart of the fields that we call “conceptual engineering” and “conceptual ethics”.” (Cappelen & Plunkett: 2020, 2)

Inden der forsøges at udlægges en begrebsundersøgelse af regeneration, er det vigtigt at pointere, hvilken tilgang der tages til at undersøge begrebet. Med udgangspunkt i Herman Cappelen og David Plunketts værk *conceptual engineering and conceptual ethics* (2020). Pointerer de, at det ’felt’ de skriver indenfor, bruger mange begreber til at repræsentere, i det som bliver refereret til her som begrebsteknik og begrebsetik. ’Conceptual engineering’, ’conceptual ethics’, ’revision’ og ’amelioration’, er alle begreber der skal repræsentere nogenlunde samme tilgang til begreber, som inspireres af her (ibid. 2). Dette voksende felt bevæger sig i flere retninger. Denne afhandling tillader sig dermed at lade sig inspirere af feltet, dermed også tilbyde sig med et konkret forsøg på at arbejde begrebsteknisk og begrebsetisk med regenerationsbegrebet. Det skal noteres, at Cappelen tager udgangspunkt i conceptual engineering som begreb og Plunkett tager udgangspunkt i conceptual ethics, da de har forskellige holdninger til brugen af begreberne og hvordan man skal tilgå feltet (ibid. 2). Jeg vælger at bruge dem begge sideløbende, da jeg mener, at begge begreber har grund til at blive brugt. De to tilgange til begreberne repræsenterer to forskellige centrale elementer, i henhold til hvordan man skal gå til begrebsundersøgelse. Det skal noteres, at disse to begreber overlapper en del og vil i en grad repræsentere det samme felt. Derfor vil jeg i de to kommende afsnit udlægge begge begreber. Begrebsteknik vil blive forstået igennem conceptual engineering, af Herman Cappelen og David Chalmers forståelse. Begrebsetik vil blive forstået igennem conceptual ethics, af David Plunkett, som også skriver yderligere om begrebshistorie. Dette vil give en grundig forståelse af hvad der menes når jeg skriver begrebsteknik og begrebsetik.¹

1.1 Begrebsteknik

Cappelen udlægger her klart hvordan han anser conceptual engineering: “Conceptual engineering = (i) The assessment of representational devices, (ii) reflections on and proposal for how to improve representational devices, and (iii) efforts to implement the proposed improvements.” (Cappelen & Plunkett, 2020: 3). Conceptual engineering er med andre ord, hvordan vi undersøger og overvejer brugen af begreber. Altså er vores begreber fejlbarlige? Og hvis de er, hvordan skal vi gøre dem bedre? Begrebsteknik kan eksistere inden for alle filosofiske discipliner, som f.eks. sprogfilosofi, politisk filosofi, etik, videnskabsteori eller erkendelsesteori. Denne forståelse fordrer, at vi aktivt arbejder med vores begreber, både filosofisk, men lige så vel aktivistisk (Ibid. 3-4). Givet at regeneration er et nødvendigt begreb at bruge til at modkæmpe en økologisk krise, kræver det, at den også bliver del af vores sprog. Denne måde at

¹ Begrebsteknik og begrebsetik er mine egne oversættelser af begreberne, som ses at passe bedst i det danske sprog. Jeg vil fremover stadig benytte mig af conceptual engineering og conceptual ethics, hvis der refereres til den direkte brug af begrebet. Begrebsteknik og begrebsetik skal anses, som en overordnet forståelse af tilgange i feltet, som dermed bliver tilgangen for afhandlingen.

arbejde med begreber, som noget der kan forbedres, smides ud eller erstattes, er hvad jeg definerer som begrebsteknik. Det er processen i at arbejde med begreber.

David Chalmers udlægger en grundforståelse af conceptual engineering i hans artikel *What is Conceptual Engineering and What Should It Be?* (2020). Denne artikel udlægger en metafilosofisk forståelse af begrebet conceptual engineering og hvilken rolle, det burde have, som titlen afslører. Dette supplerer Cappelen og Plunketts ideer, da den udvider mere konkret på hvordan conceptual engineering former sig i praksis, især i relationen mellem begreber og ord. Artiklen stiller sig grundlæggende overfor, hvordan filosoffer i høj grad allerede arbejder med conceptual engineering, hvori Chalmers lægger vægt på, hvordan man kan anse denne tilgang til begreber. Det er vigtigt at bemærke, det spørgsmål som han stiller i titlen, ”*What is Conceptual Engineering and What Should It Be?*”. Chalmers mener at ’hvad er x?’ er mindre vigtigt end ’hvad burde x være?’ (Chalmers, 2020: 1-2), dette viser en grundlæggende praktisk dimension i hans forståelse af begreber. Det centrale vi beskæftiger os med, er undersøgelsen af det regenerative som et begreb. I denne afhandling forsøges der både at fortælle ’hvad det regenerative er?’ og ’hvad det regenerative burde være?’ og ligesom Chalmers, ligges der størst vægt på det sidst nævnte.

Først og fremmest ser Chalmers conceptual engineering, som processen i at designe, evaluerer og implementerer et begreb: “Our three stages are (i) designing a concept, such as proposing a meaning for a word, (ii) evaluating a concept, such as seeing how well this meaning can play certain roles, and (iii) implementing the concept, say ensuring the word is used to express this concept within a community.” (Ibid. 14). Denne proces holder sig i høj grad op af, hvordan andre former for ingeniører arbejder. Chalmers bruger metaforen for software engineering til at forklare processen: ”You design a program, implement the program, evaluate the program, and so on in a continuing circle.” (Ibid. 3). På samme vis arbejder f.eks. filosoffer med begreber og hvordan begreber skal repareres, samt med nye begreber, der skal produceres til at repræsenterer abstrakte ideer og disse begreber skal implementeres for at repræsenterer viden. Afhandlingen benytter sig af denne proces forståelse med design, evaluering og implementering til at udlægge regenerationsbegrebet og dets forhold til bæredygtighed. Her vil design og evalueringsdelene stå stærkest i vores form for conceptual engineering, men der vil dog også blive kommenteret på implementeringen.

Chalmers laver yderligere en distinktion, som indbefatter begrebet conceptual engineering, nemlig imellem De novo engineering og re-engineering: ”De novo engineering is building a new bridge, program, concept, or whatever. Re-engineering is fixing or replacing an old bridge, program, concept, or whatever.” (Ibid. 6). Dette viser ret simpelt, de to måder man kan gå til et abstrakt begreb på, enten skal man reparere et begreb og redefinerer dets mening eller også, skal der produceres et nyt begreb med en helt ny mening. Det fascinerende i nærværende afhandling, er hvorvidt det regenerative, som ret lille og ikke særligt fast begreb, skal kunne fungere som et de novo begreb, der giver andre perspektiver på bæredygtighed eller skal stå i stedet for bæredygtig. Yderligere, er der også et element af re-engineering, eller reformulering, af det regenerative som begreb, i hvilken form burde vi anse regeneration. Herigen, ’hvad er det regenerative og hvad burde det være?’, ’tilbyder det noget begrebsligt udover bæredygtighed?’ ’hvilken rolle skal det regenerative have overfor bæredygtighed?’. Derfor spørges der til det regeneratives potentiale, overfor bæredygtighed, som et ret omdiskuteret begreb.

En anden distinktion som Chalmers sætter op er mellem Homonymous og Heteronomous conceptual engineering, som er den uundgåelige lingvistiske del i brugen af et begreb. Forskellen ligger mellem det lingvistiske element (homonymous og heteronomous) og det abstrakte begrebslige (de novo engineering og re-engineering). Det sidst nævnte er det filosofiske arbejde i at gennemgå processen i at arbejde med abstraktioners rolle og deres relation til begreb. Hvad begriber begrebet og hvilken begribelse burde vi bruge? Det lingvistiske er selve den sproglige rolle, hvor der ikke er forsøg på at begribe mening, men nærmere forstå hvad man begriber med, altså ord (Chalmers, 2020: 8-9). "Much of this really comes down to the ethics of terminology, or the ethics of language—how should we be using new and old words to express new and old concepts?" (Chalmers, 2020: 8-9). Som Chalmers pointerer, så er disse to svære at adskille og betinger hinanden.

Det skal noteres, at der er fordele og ulemper ved at bruge nye eller gamle ord i conceptual engineering, da det kan påvirke hvordan det bliver modtaget i implikationsprocessen. Hvis man f.eks. skulle forsøge at gøre dette med bæredygtighed, vil det være noget af en opgave, da den kamp, der er om begrebet, er af en omfattende størrelse med Brundtland rapporter og FN's verdensmål. Det jeg vil undersøge derimod, er om det har filosofisk relevans at anse det regenerative og regeneration, som et begreb der kan noget andet end bæredygtighed. Skal det regenerative ses som et de novo begreb og et forsøg på at give ny mening til bæredygtighedsparadigmet? Ikke at relevansen for bæredygtighed ikke er der, men spørgsmålet ligger i, om det er på tide at tage det regenerative op.

1.2 Begrebsetik

For at se hvordan begrebsetikken udfolder sig, ses der på Plunketts begreb om Conceptual ethics. Dette begreb folder han ud i *Conceptual History, Conceptual Ethics, and the Aims of Inquiry: A Framework for Thinking about the Relevance of the History/Genealogy of Concepts to Normative Inquiry* (2016). Med udgangspunkt i Plunketts artikel, reflekteres der over hvad, der vurderer et godt begreb og dermed hvilke begreber man burde bruge. Dette fordrer først og fremmest de succeskriterier, det givne begreb skal efterleve eller med hans egne ord, hvilke "constitutive aims" begrebet burde have (Plunkett, 2016: 33-37). Her mener Plunkett, at for at overveje om et begreb er godt, skal der overvejes hvad begrebet skal bruges til, for at være succesfuldt begreb. Dette kan oversættes til begrebets formål. Heri skal der overvejes om et begreb kan være begrebsligt bedre og dårligere, alt efter hvad begrebet skal bruges til. Plunkett eksemplificere:

"[C]onsider here one important way of thinking about inquiry that runs from Karl Marx through the Frankfurt School. The idea is this: inquiry aims at helping us better understand those parts of reality that are important to understand *for the purposes of the production of a better society.*" (Ibid. 36)

Et eksempel på dette vil være begrebet *ælte* i en bager kontekst. Dette begreb har ikke en synderlig fordel i konteksten af kemisk forskning, hvor præcision af en proces er nødvendig. Men i et bageri er det et meget succesfuldt begreb, da mere præcision ikke er nødvendig, tværtimod kan det på sin vis være upraktisk.

Her vil jeg gentage det centrale ved denne afhandling, hvad vil vi udrette med regenerationsbegrebet? En succesfuld undersøgelse vil være at kunne udlægge hvorvidt det

regenerative er et godt eller dårligt moralsk og erkendelsesmæssigt begreb, for at modarbejde en økologisk krise. Altså spørgsmålet om normativitet, hvilke begreber burde vi bruge? Begrebsundersøgelsen består i at overveje, hvordan regenerationsbegrebet relaterer sig til økologisk krise på anden vis end bæredygtighed gør. Og det er netop den forskellighed, der skal undersøges og diskuteres på baggrund af. Hvordan regeneration kan være et frugtbart begreb til at forstå og modvirke de udfordringer, som har accelereret begrebet, altså en økologisk krise. Denne undersøgelse kalder Plunkett for "conceptual ethics" eller begrebsetik:

"The central issues we focus on are evaluative issues about which concepts are better or worse (for use by a given agent, in a given context), and normative issues about which concepts an agent should use (in a given context)." (Plunkett, 2016: 38)

Her skal der pointeres, at en model for conceptual ethics i denne afhandling lægger ikke samme fokus som f.eks. Frankfurter skolen gør, men denne afhandling har andre constitutive aims. Derfor bliver fokus ikke nødvendigvis at producere et bedre samfund i en kontekst af sociale magtstrukturer. Constitutive aims for regenerationsbegrebet diskuteres i et senere afsnit.

1.2.1 Begrebshistorie

Følger man min begrebslige tilgang, så udvikler Plunkett yderligere på hans conceptual ethics ved at lægge øje for, hvorfor begrebshistorie er relevant. Dette er især en undring, der kan gøre sig, når vi snakker om nutidige kriser, moralske problemstillinger og etiske dilemmaer. Burde regeneration enten bruges eller ikke bruges, som et relevant begreb? Burde begreber støves af og bruges i en ny moralsk og erkendelsesmæssig kontekst? Dette refererer til Chalmers tidligere beskrevne pointe om, de novo begreber. Skal vi begribe noget nyt igennem regeneration? Og hvilke ord burde vi bruge til at begribe det?

Plunkett argumenterer for, hvorfor det er relevant at forstå et begrebs historik, samt at udvikle yderligere på, hvordan dette forholder sig til conceptual ethics. For at understrege Plunketts pointe skal vi forstå, hvad der kort menes med begrebs historie:

"a) descriptive facts about how, when, or why a given concept (or a set of concepts) first emerged in use, and b) descriptive facts about what people have done with a given concept or set of concepts after this emergence. I will call the first set of facts ones about the *emergence* of a given concept (or set of concepts) and the second set of facts ones about the *past use* of a given concept (or set of concepts)." (Plunkett, 2016: 41)

Her sætter Plunkett to måder at undersøge begrebshistorie op på, nemlig begrebets emergens og tidligere brug af begrebet. Begrebets emergens, eller formation, menes at være, hvordan et begreb er opstået (eller produceret) og i hvilken kontekst dette begreb opstår i. Heri skal der overvejes, om det er under gode eller dårlige forhold begrebet er opstået i og hvilke egenskaber har begrebet været med til at understøtte, i den tid begrebet er opstået. Herefter anses begrebets tidligere brug, altså hvordan er begrebet blevet brugt rent historisk. Denne måde at undersøge begrebshistorie vil blive illustreret i afhandlingen, med fokus på regenerationsbegrebet. Dette giver en kontekstuel historisk forståelse af begrebets formation og brug.

Grunden til, at dette har relevans, er fordi, begreber nødvendigvis ikke er opstået i en kontekst af at være de bedste normative begreber. "Rather, it was because of things that had *nothing to do with* better tracking the normative facts, or any normatively relevant part of

non-normative reality.” (Plunkett, 2016: 43-44). Den sandhed et begreb skal omfavne og gribe er nødvendigvis ikke baseret på den mest rigtige sandhed, hvor de værdier det kan bære med videre, kan være problematiske i brugen af nye begreber. Hvis regenerationsbegrebet viser sig at bære en historisk baggrund, som er problematisk for at modkæmpe en økologisk krise, vil det være svært at argumentere for, at regeneration skal være et begreb, som succesfuldt skal bruges til at modkæmpe en økologisk krise.

Begrebshistorie er en del af den evaluerende proces i en begrebsundersøgelse. Findes der eller burde der skabes nye begreber med anden historisk formation og brug end det brugte begreb. Begrebets tidligere rolle kan afspejle den nuværende rolle, samt hvilke egenskaber, der ligger i begrebet. Dermed en retfærdiggørelse af at brugen af et nyt begreb, skal overvejes i en historisk kontekst. Det kan være et givent begreb ikke har en historisk relevans, men heri skal dette være med i overvejselsen af undersøgelsen. I undersøgelsen af begrebet, skal der overvejes om dets historie, eller mangel på historie, er godt eller skidt påvirkende for begrebets nutidig brug. Mangler et givent begreb vigtige egenskaber i kraft af dets tidligere brug, er det blevet brugt i en normativ dårlig kontekst eller er det blevet brugt en meningsfuld kontekst. Denne centrale pointe af Plunkett, ses som ganske ukontroversiel. Har begrebet været godt for at nå et givent constitutive aim, eller skal vi bruge bedre begreber til at repræsenterer dette. Dermed bliver det i denne afhandling vigtigt for begrebsetiske overvejselser, at undersøge den historiske kontekst af regeneration.

Plunkett eksemplificere denne pointe:

“For further illustration of the basic structure here, consider again Nietzsche’s work in *On the Genealogy of Morality*. If Nietzsche is correct, then the reason why people first started using certain moral concepts was that one group of people wanted to seek vengeance on another group, and not that they were correctly responding to anything like an objective joint in either normative or social reality.” (Plunkett, 2016: 46)

De moralske begreber der bliver fastlagt, især igennem Kristendommen, bliver dermed dårlige nutidige begreber for Nietzsche. De moralske begrebers genealogi stammer nødvendigvis ikke af en normativ frugtbar begrebsformation eller emergens. Denne form for undersøgelse vil der reproducere her, i forsøget på at forstå regenerationsbegrebet. Hvordan er regeneration opstået og brugt, heri hvilken værdier kan begrebet muligvis tage med sig, på godt og ondt. Dette vil skabe en baggrund for en undersøgelse af begrebets relevans i dets nutidige brug. Simplificeret udlagt stiller en begrebshistorisk undersøgelse tre spørgsmål: Hvordan er regeneration formet eller emergeret historisk? Hvordan er regeneration blevet brugt? Hvilke egenskaber eller værdier bringer regeneration med sig? Disse ligger et grundlag for at undersøge om man burde bruge regeneration.

2. Økologisk krise

Med en grundlæggende forståelse af hvordan denne afhandling vil gå til begrebsteknik og begrebsetik, skal der udlægges en grundforståelse af hvad der menes, når der refereres til økologisk krise. Dette er den centrale del for afhandlingen for at forstå hvad, der gerne vil opnås med regenerationsbegrebet. Derfor er det vigtigt at have en forholdsvis klar forståelse, af hvad økologisk krise består i. Der vil ikke laves en fuldkommen og udpenslet forståelse af hvad økologisk krise er, men der vil gives en udlægning grundig nok, til at vurdere regenerationsbegrebet i relation til dette. Der vil udlægges hvad jeg mener med økologisk krise og hvilke egenskaber, der er i denne krise form, samt blive givet nogle teoretiske og begrebsmæssige forståelser til at tilgå en økologisk krise. Dette er ikke et forsøg på at fastlægge begrebet, men for at give nogle kriterier for hvad regenerationsbegrebet skal kunne, hvis det skal kunne fungere, som et erkendelsesmæssigt og moralsk begreb i en tid med økologisk krise. Mit formål er at indskrænke en krise forståelse, så jeg kan vurdere om hvorvidt regeneration er et godt begreb til at modkæmpe dette. Dette vil gøres ved at trække på forskelligartet forståelser af økologisk krise. Først og fremmest vil jeg lægge vægt på, hvordan der generelt bliver anset en økologisk krise i en bredere forstand, derefter vil jeg gå ind i miljøfilosofiske og miljøetiske forståelser og til sidst vil jeg kommentere med en nyere kritisk teoretisk tilgang til naturen af Hartmut Rosa.

2.1 Miljøetik: Antropocentrisme

Med dette for øje vil jeg prøve at definere gå omkring hvordan økologisk krise skal defineres. Dette gøres først og fremmest vil at tage fat i miljøetikken. Miljøetikken bruger nødvendigvis ikke et stærkt defineret begreb om økologisk krise, men det giver et godt grundlag for at forstå den krisesammenhæng, der er imellem mennesket og naturen. Dette bruges til at give en moralsk forståelse for økologisk krise. I denne sammenhæng anses miljøkrisen som en udfordring for en økologisk krise, men miljøkrisen, og det beskrevet ovenover, bliver et produkt af de moralske udfordringer der ligger i den økologiske krise. Denne forståelse vil blive udlagt i det nedenstående.

Igennem miljøfilosofien har problematikken med naturens moralske status været central, dette afsæt ligger i høj grad i en værditeoretisk position. Det centrale spørgsmål er at overveje, om mennesket skal værdisættes højere end naturen. Det tager en distinktion op mellem instrumental og intrinsisk værdi. Den instrumentelle værdi, som er grundlaget for kritik, er en forståelse af, at objekter (i en bred forstand) har værdi for mennesket. Altså en instrumentalisering af verden. I miljøfilosofien ses den især ift. naturen og det som ligger til naturen. Modsætningen lægger i en intrinsisk værdi tænkning, som ligger centralt for miljøfilosofiens projekt. Her argumenteres der for at objekter (i dette tilfælde naturen), i en eller anden grad, har værdi udover den funktion, det har for mennesket (Brennan & Lo, 2021a).

Disse værdibegreber bliver udviklet i forståelsen af kritikken af antropocentrisme. Dette er ideen om, at vi har en menneskelig centreret værdiforståelse, hvori alle andre objekter har ingen eller mindre værdi end mennesket. I en stærkere grad vil antropocentrismen altid anse naturen som et instrument, hvor dyr, planter og klipper kun har værdi grundet menneskets forhold til dem. I en svagere grad kan man anse at visse dele af naturen har værdi, men mennesket har højere værdi end alle objekter i naturen. Hvormed en radikal anti-

antropocentrisk tilgang fordrer, at mennesket ikke tager en forhøjet værdi position over naturen (Brennan & Lo, 2021a). Disse forståelser er i høj grad forbundet til, hvordan naturen bliver begrebet, altså ens natursyn og hvor naturens moralske status er forbundet til, hvordan naturen bliver erkendt.

Denne miljøfilosofiske tilgang ligger i grundlag fokus på, hvordan vi forholder os til naturen og dens værdi, hvilket siger en del om dens moralske status. Krise spørgsmålet skal her stilles i forlængelse af: Er det antropocentrismens skyld at der er økologisk krise? Ifølge miljøfilosofien er det netop i denne tilgang til naturen, at der er kommet økologisk krise. Lynn White, som har været med til at starte udviklingen af miljøetikken mener, at det ligger i grunden til den Judæo-kristne tænkning. I disse religioner bliver mennesket placeret over naturen i sådan en grad, at det er kulturhistorisk blevet en del af vores samfund (denne position udvikler jeg senere, som kan være med til at give en dybere forståelse af økologisk krise). I dybdeøkologien er det en kamp mod forurening og ressource mangel, som er grundet en atomistisk individualisme. Her er løsningen på den økologiske krise en biocentrisme, som er en værdiforståelse, der sætter alt natur som intrinsisk værdifuldt uafhængigt af deres relation til andet. I en øko-feministisk tilgang ses patriarkalske strukturer at være den grund for en antropocentrisk tilgang, hvori der er et overlap mellem kolonisering, sexismen, racisme, klasse og økologisk destruktion (Brennan & Lo, 2021a). Disse har til fælles at se, at menneskets værdisætning af naturen er misforstået, hvor antropocentrismen er den problematiske forståelse, som vi må udrede.

2.2 Hartmut Rosa: En stum natur

”Kernen i den økologiske krise består ikke i, at vi ikke omgås de naturlige ressourcer fornuftigt – men i at vi mister naturen som (en for det moderne grundlæggende) resonanssfære, når vi (kun) betragter den som en ressource.” (Rosa, 2021: 53)

Med udgangspunkt i Hartmut Rosa pointeres der, at problematikken med en økologisk krise ligger i menneskets relation til naturen, nemlig et kriseforhold mellem mennesket og naturen. Rosas kritik ligger grundlæggende i moderniteten, hvori den måde vi omgås og relatere os til verden, er i en problematisk tilstand. Dette ligger til dels op ad den miljøfilosofiske position, men forsøger konkret at give et begreb, for den krise vi består i på nuværende tidspunkt.

Ifølge Rosa har måden mennesket har forsøgt at beherske og reducere naturen, til blot en ressource, forårsaget denne økologiske krise. Problemet ligger i, at mennesker har erkendelsesmæssig misrepræsenteret naturen til at være blot et produkt eller instrument. Naturen er nødvendigvis ikke blot en overvejelse om, hvordan vi producerer flest ressourcer, for så lidt CO2 ækvivalenter som muligt (Ibid. 261). Denne krise viser sig i forskellige former, ikke kun i en økologisk forstand, men det er et grundlæggende problem, der kommer i kraft af det som han definerer han som en forøgelseslogik.

”Den fremtvinger uundgåeligt og ubønhørligt tingsliggørelsen af de menneskelige relationer til planter og dyr, skove og bjerge, floder og have, som bliver inddraget i den accelererede materielle cirkulationsproces og derved kommer under stigende udnyttelsespres.” (Ibid. 448)

Denne 'forøgelseslogik' skal vi forsøge at afskrive, hvis vi skal ud af denne krisetilstand (Ibid. 487-488). Rosas pointe er, at denne logik kan ikke blot reformuleres med hockeystavsargumenter og grøn vækst, hvormed vi vil komme ud af denne krise. Der kræver noget mere af mennesket, herunder især i hvordan mennesket forholder sig til naturen, mere specifikt.

Naturen er grundlæggende relationel med mennesket. Grundet denne misrepræsentation af verden, er naturen blevet stum for mennesket (Ibid. 261). Dette sker ved, at mennesket ikke længere er afhængigt af naturen. Grundet teknologisk magt har vi gjort os uafhængig af naturen, og fremmedgjort os fra den i sådan en grad, at vi ikke længere ser den opstå, men den skal produceres for os. Førhen har vi skulle underlægge os naturens vilje, men dette har ændret sig til at naturen skal underlægge vores vilje. Det som Rosa mener er den grundlæggende krise, er ikke at vi taber den som ressource, men at vi har en forfejlet erkendelse af verden og især naturen. Denne problematiske tilgang ses også at være til stede i store dele i miljøsociologien, miljøpolitikken og ikke mindst naturvidenskaben (Ibid. 316). Rosa mener, at vi skal have naturens stemme tilbage, hvor den skal tale til os. Vi skal forstå os på, at ikke erkende naturen som et reduceret fænomen for mennesket.

2.3 Hvad skal et regenerationsbegreb kunne?

Dette økologiske krisebegreb skal give en klar forståelse i under hvilke kriterier, vi skal forbedre det menneskelige forhold til naturen. Det er ikke nødvendigt, at dette krisebegreb indeholder alle forståelser, der er i at udbedre en økologisk krise, men det giver en grundlæggende forståelse for, hvordan et moralsk og erkendelsesmæssigt perspektiv på en krise kan se ud. Formålet er dermed at undersøge regeneration i relation til denne forståelse af økologisk krise.

Hvis vi skal rammesætte hvordan regeneration skal ses i en begrebetisk forstand, kræver det, at vi ser på det formål som begrebet skal have. Her skal regeneration kunne omfavne en forståelse af natur, som kan modkæmpe den krisesituation, den står i. Regeneration skal kunne på et erkendelsesmæssigt og moralsk plan, kunne udbedre det forhold vi har til naturen. Det skal ses om, der kan være en mulig forbedring til begrebet, som skal implementeres i en relevant kontekst. Dermed stiller Plunkett os en model for hvilke spørgsmål, der er relevante at stille indenfor begrebs etik: *Burde vi bruge begrebet regeneration for at modkæmpe økologisk krise? Og hvornår burde vi dermed bruge begrebet regeneration, fremfor bæredygtighedsbegrebet?* Dette stiller ingen krav til hvordan begrebsundersøgelsen skal foregå, men et nærmere grundlag for hvad der skal besvares i undersøgelsen.

Et godt begreb til at modkæmpe økologisk krise skal dermed tage hånd om den moralske og erkendelsesmæssige problematik, som miljøetikken og Rosa opstiller. Først og fremmest skal et godt og succesfuldt begreb kunne modkæmpe en antropocentrisk værdisætning af verden. I hvilken grad og hvordan, kan ikke siges, men et godt begreb skal have en overvejelse i, hvordan den værdisætter naturen, hvormed den værdisætter naturen på en god måde. Hvad der er en god måde, er op til diskussion internt i miljøetikken, men ikke desto mindre skal det have en klar overvejelse over naturens moralske status. Heri kunne man forstille sig, at hvis regenerationsbegrebet fordrer radikal antropocentrisme, burde det i en eller anden grad afvises. Den skal på sin vis føre til en mere intrinsisk syn på naturen, da det tages som en præmis, at en radikal instrumentel tilgang til naturen er grundlæggende problematisk for at modkæmpe en økologisk krise. Graden af antropocentrisme er dog op til debat.

Yderligere forstås der ved en økologisk krise, i vores tid, at være ud fra en forståelse af at naturen er en relationel entitet, som ikke blot er en ressource. Disse pointer hører sammen, men det skal forstås, at krisetilstanden ikke blot ligger i en forfejlet moralsk status, men i en forfejlet erkendelse af naturen. Et succesfuldt begreb for at modkæmpe økologiske krise, skal kunne lytte til naturen, hvori erkendelse af naturen ikke skal være reduceret og instrumentel. Naturen skal ikke være en fremmedgjort og behersket størrelse, men være i relation til mennesket. Dette fordrer også, at et succesfuldt begreb ikke ser naturen i lys af en forøgeslogisk tilgang, men sætter det i relation til andre forståelser.

Måden dette foregår på kan være forskellig artet. Det skal kunne anses i en forståelse af hvordan regeneration ser sig ud ift. bæredygtighed. Heri skal der overvejes og diskuteres om regeneration skal være et de novo begreb, som er sidestående med bæredygtighed. Yderligere skal der overvejes, hvilket regenerationsbegreb der skal fremvises og skal det ændres til at passe ind i de kriterier jeg stiller, eller er der andre argumenter for, at det skal se anderledes ud. Her er det en relevant mulighed, at begrebet slet ikke er relevant at inddrage i en økologisk krise kontekst, da det måske er for ubrugeligt. I denne situation burde man forslå andre begreber eller blot beholde bæredygtighed. Dette skal være processen for afhandlingen at undersøge regeneration, hvormed det skal overvejes, om det er et godt begreb, der skal implementeres.

Her skal det også noteres at problemet med miljøkrise også spiller ind i diskussion om regenerationsbegrebets brug. Økologisk krise forstås igennem miljøetikken og Rosa, så giver det mulighed for kritik af ikke at kunne forholde sig til udfordringer i en miljøkrise. I min forståelse af økologisk krise er det en erkendelsesmæssig og moralsk problematik der bliver stillet her, derfor vil den være under undersøgelse. Dette betyder dog ikke at jeg ikke forholder mig til en forståelse af den fysiske karakter der ses at være i en økologisk krise, altså miljøkrisen. Derfor vil der også blive kommenteret og reflekteret over dette.

Dermed vil jeg gentage hvad det grundlæggende formål med denne afhandling består i, som en opfrisker til hvordan, der bliver gået til begrebsundersøgelsen. *Hvordan kan det regenerative anses som moralsk og erkendelsesmæssigt begreb til at modkæmpe økologisk krise?*

3. Begrebshistorien af regeneration

Med en grundforståelse af begrebsteknik og begrebsetik, som følger en forståelse af et begrebs historie og dets vigtighed i at undersøge, fordrer det, at der begyndes med at undersøge regenerationsbegrebet. Her virker det oplagt at starte med det historiske. Hvor der vil undersøges, hvordan formationen, emergering eller opståelse af begrebet. Derefter vil der forsøges at gå ind i hvordan begrebets udvikling og brug er blevet formet. Løbende vil der undersøges, hvilke egenskaber og værdier, som regenerationsbegrebet tager med sig, samt hvad der skal bemærkes for begrebet.

3.1 Vand og Ånd: Det regeneratives kristne ophav

3.1.1 Etymologiske grundlag for Regenerationsordet

Ordet regeneration kommer af engelsk, med en latinsk sprogstamme. Ordet regeneration kombinerer "re-" og "-generate", som bliver en sammenkobling til det, der er regeneration, regenererer eller, som refereres til i dette projekt, det regenerative (Hoad, 1996: se 'regenerate'). Hvis man skal splitte ordet op i dets to betydninger, så er "re-" et alment præfiks i det engelske sprog, der beskriver tilbage eller igen (ibid., se 're'). 'Generate' kommer af 'genus', som betyder race eller 'kind' (ibid., se 'generate'). Med andre mere relaterbare forståelser at give fødsel. Regeneration er synonymt med genfødsel eller reproduktion. Etymologisk forbinder det sig også til det engelske ord 'renew' og det danske begreb, genopstandelse (Etymonline, 2021).

"And Jesus said to them, Truly I say to you, that ye that have forsaken all things, and have followed me, in the regeneration when man's Son shall sit in the seat of his majesty, [also] ye shall sit on twelve seats, deeming the twelve kindreds of Israel." (Wycliffe & Purvey, 1986: 50).

Ordet 'regeneration' bliver først brugt på engelsk i Wycliff biblen fra 1384, som et kristent genfødselsbegreb (Rosen, 2016). 'Regeneration' betyder på engelsk i dens originale bibelske forstand, "rebirth; spiritual and/or moral renewal" (Wycliffe, 1986: 635). Ordet regeneration bliver først brugt i denne kontekst, det udelukker dog ikke, at det er et forsøg på at begribe noget, man har haft andre ord for tidligere. Ifølge teolog Bruce Demarest, som udlægger en forståelse af hvad regeneration betyder i kristen forstand, så bliver begrebet regeneration båret over fra ordet 'palingensia' (Demarest, 2006: 293). Disse relateres til begrebet 'new birth', herigen en form for genfødsel. Her læses et lignende begreb på dansk, i en ny oversættelse:

"Jesus svarede ham: "Sandelig, Sandelig siger jeg dig: Den, der ikke bliver født på ny, kan ikke se Guds rige." Nikodemus sagde til ham: "Hvordan kan et menneske fødes, når det er gammelt? Det kan da ikke for anden gang komme ind i sin mors liv og fødes?" Jesus svarede: "Sandelig, sandelig siger jeg dig: Den, der ikke bliver født af vand og ånd, kan ikke komme ind i Guds rige."" (Det Danske Bibelselskab, 2005: 960)

Begrebsligt kommer regenerationsordet fra netop denne bibelske forståelse af et genfødselsbegreb, dermed bliver regenerationsordet et de novo begreb, på en kristen forståelse af genfødsel. Dette begreb pointerer det forhold, som regeneration har til det åndelige. "En genfødsel af vand og ånd". Dette kan siges at være en sproglig udvikling, i den måde kristent sprog har udviklet sig. Dette er primært et spirituelt eller åndeligt begreb, men som på sin vis har en

moralsk dimension. Hos Paulus specifikt er det en gudelig genfødsel i mennesket, en fornyelse af mennesket fra de gamle synder, til det nye mere gudelige menneske. En genoplivning af det gode, hvori det dårlige bliver skyllet væk (Demarest, 2006: 293-295).

”Paul represented the new birth (1) as a re-creation, a radical inner change wrought by God’s power, whereby one becomes a new spiritual being. [...] (2) A spiritual revivication and resurrection from death to life by identification with the risen Christ. [...] (3) A circumcision of the heart or an inner spiritual transformation born out of penitent faith, not a mere cutting of the flesh. [...] (4) A washing, signifying the cleansing of former sins.” (Ibid. 293-294).

For at opsummere det kristne etymologiske. Så er ’regeneration’ ordets formation kommet til i en stærk kristen kontekst. Begrebet regeneration står derfor ikke alene, men har stærke forbindelser til andre begreber, som ’genfødsel’, ’new birth’ eller ’palingensia’. Det bliver et de novo begreb for en kristen forståelse af genfødsel. Det er startet, som et stærkt åndeligt begreb i kristen forstand, men udover forbinder dette sig også til moralitet. Denne åndelige og moralske proces er en ny fødsel, som gør, at mennesket kommer tættere på gud. For at forstå hvilken betydning regeneration har, bliver der nødt til at undersøges dybere, hvordan dette kristne begreb bruges yderligere.

3.1.2 Regeneration som kristen frelse

Da det kristne ophav og tolkninger af regeneration som begreb ses flersidigt, vil der ikke forsøges at undersøge de enkelte tekster, men tværtimod forsøge at forstå, hvordan det i en teologisk forstand bliver brugt som begreb. Teolog Bruce Demarest udlægger i hans bog, *The Doctrine of Salvation* (2006), begrebet regeneration i en kristen teologisk forstand. Her gennemgår han de teologiske implikationer, historier og de forskellige retninger inden for kristendommen, hvor regeneration bliver brugt som begreb. Begrebet ses langt forskelligt inden for de forskellige teologiske retninger, hvor de skiller sig markant fra hinanden i deres grund filosofiske positioner. Herunder hvordan de forholder sig til metafysik og guddommelighed, samt hvordan mennesket er i relationen til gud. Dette afsnit vil gennemgå forskellige filosofiske spørgsmål, der relaterer sig til det kristne teologiske begreb om regeneration, hvor der vil undersøges hvordan det relaterer til de forskellige kristne forståelser af begrebet.

For at forstå hvordan Demarest udlægger begrebet skal vi forstå hans grund position i teologien. “In the natural realm there can be no life without physical birth; likewise, in the spiritual realm there can be no spiritual life without a supernatural rebirth.” (Demarest, 2006: 277). En given præmis, som skal tages med her, er det metafysiske forhold der er til en spirituel kristen gud. Regeneration for teologien er et grundlæggende metafysisk begreb, som befinder sig i det hellige og ikke som en handling, som mennesket kan frembringe. Regeneration er determineret af Gud.

“These considerations indicate that the spiritual condition of pre-Christians is grave; superficial remedies cannot redress such a cluster of problems. The only hope lies in a radical, spiritual solution. What ‘onceborn’ people need is supernatural transformation of their lives by the power of God. This transformation the Bible calls regeneration or the new birth.” (Ibid. 292)

Der er her tale om to fødsler, som også bliver illustreret i det tidligere afsnit, den biologiske og fysiske fødsel. Som betyder at fødes ind i en fysisk og biologisk verden af luft, vand og kød,

som grundlæggende er immanent. Dette adskilles fra den anden fødsel, en af mere transcendent karakter. Hvor regeneration, genfødsel eller new birth foregår, som en proces i den spirituelle verden.

Hvert menneske kan regenereres, hvor ikke hvert menneske bliver regenereret. Det er ikke en naturlig eller selvfølgelig proces, det er en ny naturlig proces, som kun foregår i visse mennesker. Hvordan denne proces foregår, er forskelligt efter hvilken teologisk retning man underlægger sig, men på tværs er der enighed om, at det er en ubevidst handling (Demarest, 2006: 295). Dette betyder, at på trods af, at Gud har givet os fri vilje, så er regeneration ikke en proces, som er en viljes handling, men derimod en gudelig fødselsproces. Denne gudelige genfødselsproces ses i praksis, som f.eks. dåben, angeren og før bevidstheds velsignelser. Et eksempel på dette er Thomas Aquinas' baptisme eller døbelse, "According to Thomas Aquinas, baptism effects spiritual generation, confirmation spiritual growth, Eucharist spiritual nourishment, and penance and extreme unction spiritual healing." (Ibid. 282). Denne menneskelige-, åndelige-, helbredende frelseproces bliver igennem dåben en generation af ånden i mennesket, dermed bliver mennesket frelst.

Regeneration er et frelsesbegreb eller i en teologisk forstand, en soteriologisk bevægelse. Soteriologi er grundlæggende indenfor teologien, hvori det er undersøgelsen af processen om at blive frelst af det gudelige (Fraser, 2002: 34).

"(...) this basic soteriological pattern, so common as to be virtually invisible, is that the saved person is the person who becomes 'one' with the truth; that is, 'ultimate' truth. Of course, what distinguishes the great variety of soteriological perspectives is that they differ as to their respective understandings of the nature of this truth (or set of truths)." (Fraser, 2002: 45).

Soteriologi skal ikke eksklusivt forstås som et kristent begreb, dette ses i andre facetter af teologi og andet filosofi. Det er den menneskelige proces i at mødes med den givne sandhed, som ens egen sandhed fordrer. For Budister er det at opnå nirvana, for kapitalister er det at tjene penge og for kristne er det at opnå frelse igennem f.eks. regeneration. Dette begreb bliver centralt for spørgsmålet om regeneration, da Demarest ser regeneration som et begreb, der forstås i forlængelse af en soteriologisk teori (Demarest, 2006: 293). Regeneration er et frelse begreb mod en kristen sandhed.

Hvordan regeneration er forbundet til frelse, ses at være relevant at forstå. Det er nemlig den frelse, hvor vi vasker vores synder væk, som mennesker, som bliver en kombinationen af det spirituelle og det moralske. Der er en forskellighed i regenerationsbegrebet om, hvorvidt det er en bevægelse mod moralitet eller åndelighed. Dette begreb sammenlignes dog og bliver tit sammenligneligt med at det at være tættere på gud, ses som en moralsk forstærket position. Denne frelsesproces består dog også i at komme tættere på Jesus og de idealer, som han bliver identificeret med. Hvordan denne proces foregår metafysisk og fysisk er dybt forskelligt blandt de forskellige retninger, indenfor den kristne teologi. Det samler dog ret godt op på, hvordan dette abstrakte begreb bliver anset, som et spirituelt begreb, men også i høj grad et moralsk begreb (Demarest, 2006: 277-309).

Demarest samler begrebet sådan:

"Regeneration is that work of the Spirit at conversion that renews the heart and life (the inner self), thus restoring the person's intellectual, volitional, moral,

emotional, and relational capacities to know, love, and serve God.” (Demarest, 2006: 293)

Det kristne teologiske regenerationsbegreb er dermed samling af flere elementer. Det er først og fremmest et spirituelt element af en metafysisk karakter, som er en gudelig handling. Denne handling kan være i form af baptisme eller andre manifestationer af det spirituelle. Det er en moralsk soteriologisk bevægelse, som gør mennesket tættere på at være et godt menneske. Og i forbindelse med det, så er det en bevægelse mod kristne idealer og tænkninger (Demarest, 2006: 297-298). Hvad betyder denne formation for regenerationsbegrebet, hvis det skal bruges til at modkæmpe en økologisk krise? Dette grundlag tager videre til en forståelse af hvordan vi skal anse regenerationsbegrebet.

3.1.3 Lynn White: Kristendommens rødder i den økologiske krise

Det første punkt er at lægge fokus på et kritikpunkt når et regenerationsbegreb bliver formeret i en kristen teologisk tradition som er, at det kommer fra en grad af antropocentrisme. Her vil der trækkes på Lynn White, som er nævnt tidligere, for at udlægge den miljøetiske position.

Lynn White skriver essyet 'The historical roots of our ecological crisis' (1967) som er en grundlæggende kritik af kristendommens historiske rødder, for udnyttelse af naturen. Ifølge White stammer der et problematisk forhold til naturen, fra kristne værdier og forståelser af naturen, som er antropocentriske. Denne kristne antropocentrisme bliver videreført i den måde videnskab og teknologi bliver udført, hvormed det skaber et grundlag for den økologiske krise, vi står i på nuværende tidspunkt. Det skal noteres, som pointeres tidligere, så ligger denne afhandling sig op af Whites tilgang til økologisk krise, da han er med til at lægge grundlag for miljøetikken. Det betyder også at denne kritik er ganske passende, for en kritik af kristendommen. Whites argumentation består i tre dele, som er med til at udpensle hvordan kristendommen har været problematisk for vores naturforståelse og den måde vi forholder os miljøetisk (LaVasseur & Peterson, 2017).

Det første argument, modsætter sig den mere dominante forestilling der lå i tiden, som White udgav artiklen i. Argumentet er at forskellige ideologier og kulturelle værdier er grund for en økologisk krise. På dette tidspunkt ses elementer, som teknologi, overbefolkning og måden at forbruge materielle ting på, som det grundlæggende problem. Dette stiller White sig overfor og placere, at grunden til, vi handler således bunder i den menneskelige forståelse af naturen (LaVasseur & Peterson, 2017: 2).

“What people do about their ecology depends on what they think about themselves in relation to things around them. Human ecology is deeply conditioned by beliefs about our nature and destiny—that is, by religion” (White, 1967: 1205).

Dette er et grundlæggende argument, som pointerer hvorfor vi har en økologisk krise. Et element som også kan ses at blive diskuteret i dag. Hvad fordrer økologisk krise? Ifølge White ser han, at problematikken ligger i menneskers overbevisninger, tro, holdninger og relation til verden. Dette er samme pointer, som bliver lavet i økologisk krise afsnittet. Vores værdier fordrer den økologiske krise. Et eksempel vil være det danske havmiljø, som er blevet ødelagt af mennesket, den grundlæggende problematik er ikke bundtrawl eller næringsstoffer i sig selv. Men ifølge White bunder det i den tilgang, man har haft til naturen, siden disse teknologier er blevet udviklet og brugt. Det kræver en hvis værdisætning af naturen, hvis ikke den er intrinsisk værdifuld, men kun har værdi for at give menneskelig vækst.

Det andet argument ser på kristendommen, som en specifik problematisk grund for dette. White mener, at kristendommens historiske påvirkning har været grund for denne problematiske relation mellem mennesket og natur. "Especially in its Western form, Christianity is the most anthropocentric religion the world has seen" (White, 1967: 1205). Problemet for den antropocentriske kristendom, ifølge White, er at den er fremmed for naturen. Den åndelighed der bliver anset i relation til regeneration, bliver for kristendommen noget, der tilhører mennesket, det er ikke noget der tilhører træet eller koen. "Man named all the animals, thus establishing his dominance over them. God planned all of this explicitly for man's benefit and rule: no item in the physical creation had any purpose save to serve man's purposes." (White, 1967: 1205). Dermed bliver den værdiforståelse overført kun til mennesket. Hvis træet ingen ånd har, har det så nogen intrinsisk værdi? Dette legitimerer, at mennesket kan udnytte træer, skove, dyr og grotter, som det har lyst til. Verden er skabt for at mennesket kan udnytte den (LaVasseur & Peterson, 2017: 3).

Dette pointeres også i høj grad, som et grundlag for vores videnskabelige og teknologiske tilgang. Denne form for latinske-kristne forståelse har fordret, at de teknologiske udviklinger der er blevet lavet, har i en høj grad været på baggrund af en stærk antropocentrisme:

"The result was an unprecedented technological dynamism of which our present technological movement (with its attendant consequences) is the unbroken extension. [...] Not only modern technology but also the unhesitatingly exploitative approach to nature that has characterized our culture are largely reflections of value structures emerging from the matrix of Latin Christianity". (White i LaVasseur & Peterson, 2017: 5).

Denne teknologi bygger på antropocentrisme, hvilket betyder, at der ikke er en moralsk overvejelse om naturens værdi og hvorvidt den bliver destrueret. Hvis sandheden er, at jorden er skabt for os, skal det bruges til at fremme vores eget bedste. Denne dualisme mellem mennesket og natur, fordrer meget problematiske værdier for kristendommen. Her bliver formationen af regenerationsbegrebet relevant, som er oprindelig i denne kontekst. Historisk set er regeneration emergeret eller formeret i en kontekst af latinsk-kristendom, som White ser, der kommer med en dyb problematisk antropocentrisme.

Ser vi regeneration i en historisk begrebsetisk forstand, skal der ses på disse værdier som regeneration bringer med videre. Regeneration bliver her et grundlæggende antropocentrisk begreb. Det kommer fra samme forståelsesramme og værdier, som White kritiserer. Regeneration bliver et frelsesbegreb, men det forsøger grundlæggende ikke at frelse naturen i nogen form, blot menneskets eget moralitet og åndelighed. Hvis begrebet skal anses, som et succesfuldt begreb, er det vigtigt at have denne kontekst for øje. Værdigrundlaget for formationen af regeneration er dybt antropocentrisk. Her kan det også stilles overfor, hvad der menes med moralsk og åndelighed i denne kontekst. Disse moralske værdier bygger nemlig på en kreationistisk fortælling om, at mennesket er over naturen. Det kristne regenerationsbegreb omfavner nødvendigvis ikke naturen, som en relevant moralsk og åndelig kategori, denne ligger konkret til mennesket. Denne kritik af regenerationsbegrebets formation problematiserer dets rolle i at modkæmpe en økologisk krise.

Dette bringer os til Whites tredje argument, som er at sætte en forståelse op, der kræver en ændring i religions tilgang til natur, men ikke en blank afvisning af den. "Since the

roots of our trouble are so largely religious, the remedy must also be religious, whether we call it that or not” (White, 1967: 1207). White argumenterer for, at den økologiske krise skal modkæmpes ved en ændring af attituder til naturen fra religionens side. Man skal dermed reformulere det, der ligger til grund for destruktion af natur, til at give naturen intrinsisk værdi. Dette gøres f.eks. ved at ændre den vestlige kristendom og dets kulturelle grundlag, fra at naturen ikke domineres af mennesket (LaVasseur & Peterson, 2017: 3-4).

“White reads a bit like an early Christian deep ecologist, exhorting readers that a proper Christian ethics includes contemplation and celebration of the arts and education, as compared to consumption; [...] and must recognize the intrinsic value of our evolutionary neighbours and thus only satisfy our needs while “not impinging on the ability of our companions to satisfy their needs”” (LaVasseur & Peterson, 2017: 6).

White allierer sig med en alternativ form for kristendom, en forståelse af, at en ændring i attituder og værdier i den kristne tro kan have et stort potentiale. Det kræver, at de antropocentriske værdier bliver omvæltet, hvor naturen bliver en central del af det kristne sprog og værdier. “More science and more technology are not going to get us out of the present ecologic crisis until we find a new religion, or rethink our old one.” (White, 1967: 1206).

3.1.4 Muligheden for regeneration som et kristent reformuleret begreb

Dette leder os til spørgsmålet om hvordan et regenerationsbegreb i en kristen forstand, kan være et led til at modkæmpe økologisk krise. Først og fremmest må der konkluderes, at regenerationsbegrebets kristne ophav er dybt problematisk. Hvis man ser det i en begrebshistorisk kontekst, hvor regeneration bliver formeret eller emergeret i en kristen kontekst, er begrebet allerede under kritik. De antropocentriske rødder som begrebet tager med videre, kan være problematisk for et regenerationsbegreb til at modkæmpe en økologisk krise. I en undersøgelse af begrebet kræver det denne overvejelse med. Dette er ikke for at konkludere at begreber ikke kan reformuleres, som vi ser i en kontekst af begrebsteknik, men den historie vi ser begrebssetiske forståelse kan være problematiske værdier som det bringer med videre. Denne pointe er ikke blot Plunketts, dette er til dels samme kritik vi ser fra White. Hvis kristne værdier fordrer en antropocentrisme, så kan man i en begrebsetik anse at kristne begreber videregiver disse værdier.

Et reformuleret regenerationsbegreb skal dermed forsøge at give naturen en stemme, samt at give naturen en moralsk status. Det skal kunne omfavne et naturbegreb i en eller anden forstand, hvor det muligvis skal beholde sine moralske og åndelige dimensioner. Dette er et lignende projekt som White efterspørger. Kan kristendommens regenerative åndelige og moralske grundlag give intrinsisk værdi til naturen, samt give naturen et erkendelsesmæssigt grundlag for en stemme. Den rolle, som åndelighed spiller for kristendommen og regenerationsbegrebet kan blive centralt. Regeneration har til formål at frelse mennesket, altså at regenerere dem i en åndelig og moralsk forstand. Hvis denne soteriologiske bevægelse kan blive reformuleret, vil der være mulighed for, at mennesket kan blive frelst mod naturens sandhed fra en økologisk krise.

Hvis der reflekteres over hvad der menes med økologisk krise, er det i høj grad en reduceret erkendelse af naturen, som et instrument. Hvis vi hermed også drager på tidligere definition af økologisk krise, så skal regeneration kunne modkæmpe den krise, på et moralsk og erkendelsesmæssigt plan. Det etymologiske grundlag for regenerationsbegrebet er, at det er

en menneskelig genfødsel, som er af spirituel og/eller moralsk karakter. Dette kan anses som værende en værdifuld måde, at regenerationsbegrebet er bygget på. Hvis menneskelig regeneration skal være et moralsk begreb for at modkæmpe en økologisk krise, så har det sine fordele, at det fra sin start er bygget på et menneskeligt moralsk begreb. Det fordrer, at det ikke allerede er af en anden karakter, dermed kan det bruges, som en måde at reformulere begrebet i en anden moralsk kontekst. Dette kan hjælpe os til at bruge regeneration i en moralsk kontekst. Regeneration bliver den moralske genfødsel af mennesket, mod en reformuleret naturværdi.

3.2 Antik Natur: Aristoteles

“In *History of Animals*, Aristotle notes that “Some persons say that in one respect serpents resemble the young of the swallow, for if their eyes are pierced with a pointed instrument, they will grow again, and if the tails of serpents or lizards be cut off, they will be reproduced.” (Maccord & Maienschein, 2022: 23-24)

I den græske mytologi er titanen Prometheus lænket fast, da han bliver dømt til at blive fortæret af gribbe. Smerten bliver dog ikke forløst af hans død. Prometheus dom er så skæbnesvanger fordi han bliver ædt og fortæret, men stadigvæk en udødelig skabning. Det der er fascinerende ved Prometheus dom er, at hans krop og organer bliver ved med at regenererer igen og igen, så han hele sit udødelig liv, skal mærke den smerte. Dette er en indikation på, at selve begrebet, i dets biologiske forstand, på en eller anden måde har været til stede i antikken (Maccord & Maienschein, 2022: 8-9). Som kan bemærkes i ovenstående citat, ses der et lignende observeret fænomen hos Aristoteles, nemlig i hans observering af slangen og firbenets regenerative evner i deres kroppe. De har ligesom Prometheus en regenerativ krop, som har evnen til at reparerer sig selv, ud fra sig selv. Dette er en observeret natur regeneration.

For at pointere relationen mellem Aristoteles og regeneration er det i dette citat man historisk har observeret regeneration ud fra et naturvidenskabeligt perspektiv først, det bliver Aristoteles der skaber den baggrund for regeneration. Her bruger han ikke direkte et regenerationsbegreb, som først bliver skabt mange år efter, men observerer det fænomen vi i dag vil kalde for regeneration. Derfor skal det ikke siges at han har formet begrebet, men skabte grundlaget for hvilken kausalitet der er forbundet til biologisk skade.

”Aristotle established the phenomenon and raised the questions about what occurs as well as how and why it occurs. Aristotle ideas found traction within the Roman Catholic church and provided the foundations for knowledge throughout western Europe for the period known as the Middle Ages.” (Maccord & Maienschein, 2022: 24)

Ifølge, Maccord og Maienschein bliver regeneration som et biologisk fænomen ikke taget op før oplysningstiden, hvormed det bliver undersøgt igen (Ibid. 24)². Dette stiller Aristoteles et fascinerende sted for regenerationsbegrebshistorie, da han observerer fænomenet før begrebs formation. ” Though Aristotle did not discuss his causes in connection with regeneration, he

² Et historisk aspekt, som jeg ikke går ind i, er den videnskabelig forståelse af regeneration i en biologisk kontekst Det skal noteres først og fremmes vil jeg (Maccord & Maienschein, 2022). På trods af at man vil kunne finde interessante aspekter i oplysningstidens biologiske udvikling, mener jeg ikke det har stærk relevans for denne afhandling. Dette bunder i den biologiske udvikling undersøger få spørgsmål til erkendelse og slet ingen til moralitet, som er grund for undersøgelse her.

likely would have invoked a final cause to lead the damaged individual organism to realize its potential and recover its appropriate form and function.” (Ibid. 27). For at undersøge regeneration i en begrebshistorisk kontekst, vil der undersøges hvordan Aristoteles anså denne kausalitet, hvori han observerer regenerationsfænomenet. Yderligere vil dette ses i forlængelse af hans generationsbegreb, og til dels reproduktionsbegreb, da de står synonymt med regeneration.

3.2.1 Natur, generation og kausalitet

For Aristoteles er naturen ikke statisk, men foranderlig og skabende. Naturen generer. Dette bliver grundlæggelsen af en fysisk teori, der beror på konstant forandring. Ligesom slangen og firbenet, så er naturen et sted, som konstant bliver styret i retning mod noget, et telos (Lear, 1988, 15-54). Det er nemlig den forståelse af regeneration som kan ses hos Aristoteles, objektets bevægelse med dets potentiale. Aristoteles metafysik om ændring, baseres først og fremmest på hans kausalitetsbegreb, der består af fire former for kausalitet, der skaber verden. Causa finalis – det intentionelle, causa efficiens – det bevirkende, causa formalis – formen og causa materialis – materien. Disse 4 kausalitetskategorier betinger en grundlæggende metafysik for objekter i verden, altså både ting og væsner (ibid. 15-54). Kombinationen af form og materie bliver kaldt for substans, som er det vi observerer, som objekter i verden. Dog er der forskel på om de er naturlige objekter eller artefakter, hvormed artefaktens form ikke er bestemt af naturen, men af det menneske, som ændrer formen på materien. Dette stiller en oplagt undring, hvem skaber formen på naturen? Vi ved alle ved at se i naturen, at den skaber egne former i kraft af træer, dyr og mennesker, hvor det almene kristne kausalargument ligger i, at gud er den der fremdriver kausaliteten. Dette ser Aristoteles lidt anderledes på (ibid. 15-54).

“This natural process of generation Aristotle conceptualizes as a process in which the organism comes to realize its (natural) form. Surely, we do see a level of organization in mature living organisms which is the outcome of a process of growth and maturation.” (Lear, 1988: 17-18).

Et tidligt begreb om generation kommer frem her. De biologiske processer, som observeres i naturen er, for Aristoteles, nemlig ikke baseret på en intentionel skaber i en gudelig forstand. Det er naturens egen kausalitet, som bestemmer formen af et træ, natsværmer eller menneske. Naturen generer sig altid mod dets eget causa finalis eller endemålet, telos (Lear, 1988: 15-54). Derfor er han det man kalder for en epigenesist.

“A traditional epigenesist, as Aristotle was, held that an individual living organism starts out in a disorganized, unformed way. Only gradually, over time, does the initially unformed substance develop and become organized through a process of generation to become formed as just the right kind of thing.” (Maccord & Maienschein, 2022: 28-29)

To begreber der er vigtige at forstå, er aktualitet og potentialitet, som betinger substansen i et objekt. Aktualitet er den nuværende observerbar, formelig og materialistisk realitet af objekter i verden, hvormed potentialitet er dens potentiale mod causa finalis. Man kan dermed sige, at generation for Aristoteles er et objekts aktualitet mod dens potentialitet, altså en konstant generering mod endemålet (Lear, 1988: 15-54).

Dette kan yderligere pointeres i forlængelse af formbegrebet, som også bliver relevant når vi undersøger regeneration, især hvis man bruger det synonyme begreb, reproduktion. Aristoteles mener at former i verden bliver transmitteret eller reproduceret igennem tre måder:

seksuel reproduktion, skabelsen af artefakter og ved at undervise eller at lære. Alle tre elementer sørger for, at former generes igennem verden, hvormed det får nye manifestationer af deres potentialer og bliver aktualiseret i objekter. I håndværkeren bliver hans former i sjælen (*techné*) reproduceret i hans arbejde, formen i sig selv bliver aktualiseret i objektet. Dette er gennem håndværkerens sjælelige former, hvis potentiale bliver udført ved at være håndværker (Lear, 1988: 33-34). Her kunne man anse samme fænomen, som det at være håndværker som, at seksuelt reproducerer, hvormed det er samme formelige reproduktion, som bliver fremført. I menneskelig reproduktion, ligesom det naturlige, bliver det også igennem den menneskelige sjæl, at der reproduceres formen af at være menneske.

“Of course, the existence of potential form at the beginning of a developmental process is due to the antecedent existence of actual form. In natural generation, the potential form of the child is due to the actual form of (one of) the parents being passed on in sexual reproduction. In the creation of artefacts, the form in the craftsman's soul becomes actualized as he creates. Ultimately, it is actual form which is responsible for the generation of actual form.” (Lear, 1988: 40)

I dette citat fra Jonathan Lear bliver det en bevægelse af selve formen, som konstant bliver reproduceret i nye objekters aktualitet. Hvis man skulle beskrive en forms kausalitetsrejse, kunne man sagtens anse den som en konstant genfødsel af former, der generer sig i naturen og igennem mennesket. Lad os sige, at første form har identitet af en fuglerede, som er naturens biologiske generering af grene, der bliver samlet til en rede. Denne formelighed af reder imiterer håndværkeren igennem naturen, hvormed håndværkeren skaber et hus igennem den formelighed han har imitereret i hans sjæl. Dette hus er i Aristotelisk forstand et kunstværk, med en formelighed, som andet i verden kan få samme formelig kausalitet af. Dette bliver en metafysisk påstand, at formen i sig selv er konstant generende.

Denne tankegang er, som sådan ikke cirkulær, men den fordrer en systemtænkning og forbindelse mellem former. Selvom der er en klar hierarkisering af disse forbindelser, er de klart forbundet gennem denne kausalitet. Formen bliver genfødt i en ny skikkelse. Selvom dette ikke siger noget direkte om fænomenet, der er regeneration, er der en vis forståelse for begrebet igennem Aristoteles. Reproduktion og generation bliver hos Aristoteles et biologisk og teleologisk begreb, på et og samme tid. Som ikke bygger på Darwins evolutionsteori, men et lidt andet naturbegreb. Med et skal vi se naturens egen kausalitet, hvor i generationen af biologiske processor og substanser, igennem telos, bliver objekter. Dette er Aristoteles vitalisme. Dette bliver langt fra en direkte brug af begrebet regeneration, men forståelse for hvor dette begreb kommer fra. Det kommer fra en biologisk forståelse for naturens genfødsel af former.

“We have already seen that there are two features of forms which Aristotle is concerned to stress: first, that they are immanent in natural objects and, second, that they are dynamic. Forms are instantiated in natural organisms - they are the inner principles of change - and they act as a force within the organization for the realization (and reproduction) of the form.” (Lear, 1988: 33)

Aristoteles som epigenesist, bliver det centrale for en forståelse for et naturbegreb og regeneration. Naturen og mennesket bliver ikke generet af en gudelig bevidst skaber, men noget som minder mere om en orden for naturlige processer. Denne orden er mennesket også underlagt på samme vis, da mennesket konstant imiterer naturen og dermed bliver en del af den. “Our appreciation of purposefulness is not, for Aristotle, a projection of (human) mind onto nature; it

is a projection of purposeful, intelligible, 'mindful' nature onto the human mind." (Lear, 1988: 41-42). Dette bliver en måde vi kan forstå naturen, som regenerativt, især ift. menneskets indvirkning. Mennesket adskiller sig fra naturen på sin vis, men er under den samme orden og naturlighed som resten af naturen er. Mennesket generer ikke opfindelser, bygninger og andre artefakter fordi de er mennesker, men fordi de er generet af naturen.

"Kunsten efterligner nemlig naturen, og frembringelsen af menneskeskabte produkter kan derfor illustrere naturens egne frembringelser; hvad mennesket frembringer kunstigt, frembringer naturen af sig selv, den menneskelige "kunst" fuldender naturens værk." (Johansen, 2007: 398)

Ser vi det regenerative igennem Aristoteles begreber, så er det metafysisk grundet i naturen og er en naturlig proces. Denne naturlige proces er dog også noget, som er i mennesket. Det regenerative bliver en konstant generering og aktualisering af formers potentialitet mod dets telos, hvor denne proces er den metafysiske genfødsel af former.

Man kan derfor anse at Aristoteles burde have en plads i en begrebshistorisk kontekst når det kommer til regeneration. På trods af at Aristoteles ikke bruger begrebet eksplicit, så skaber han et stærkt begreb om generation, der kan give et historisk grundlag for et regenerationsbegreb. Dette understøttes yderligere ved, at han klart observerer det, som kan siges at være naturlig regeneration, som er et alment fænomen i naturvidenskaben. Denne afhandling vil dermed inddrage Aristoteles, som en relevant del af begrebshistorien, i kraft af at han har en før begrebslig tilgang til regeneration.

3.2.2 Aristoteles og kristendom

Dette giver en mulighed for at sammenligne den begrebshistorie, der allerede er blevet sat op, nemlig den kristne problematiske og den aristoteliske generationsforståelse. Aristoteles regenerationsbegreb står i kontrast til kristendommens regenerationsbegreb. Regeneration er en sjælelig proces for kristendommen ifølge Demarest, ikke noget som er kausalt forbundet i verden. Generationsbegrebet for Aristoteles er i aktualiseringen mod potentialet i alle verdens former, hvor regeneration ifølge Demarest, er en eksklusiv menneskelig proces mod en ny natur (Demarest, 2006: 295). Lear skriver om Aristoteles forhold til Kristendommen:

"There is one such form per species. You and I differ in matter, but we are the same in form: each of us is human soul embodied in this or that matter. This is a very different idea of soul from what we, influenced by two thousand years of Christianity, are used to. Strictly speaking, there is only *one soul* animating numerically distinct human bodies." (Lear, 1988: 275).

Denne distinktion bliver fascinerende, når vi sammenligner disse to forståelser for sjælen. Hvor Aristoteles ser formeligheden aktualiseret i mennesket gennem materie, men denne formelighed er en fælles formelighed for menneskeligheden, menneskets form. Et sjælebegreb for Aristoteles adskiller sig ikke mellem mennesker, som den gør i kristendommen, hvor det er singulært. Den kristne sjæl generer ikke videre til andre mennesker, men den regenererer sig selv i en komplet spirituel forståelse. Dette sætter en stor forskellighed i hvordan mennesket og naturen er sammenhængende. Sjælelighed for kristendommen er gudeligt givet, sjælelighed for Aristoteles er naturligt givet igennem for.

Hvis vi udvikler denne forskellighed, kan vi bringe Lynn Whites artikel frem igen. White understøtter Aristotelisk tankegang i en miljøetisk forståelse, hvormed kristendommen bliver kritiseret:

“Like Aristotle, the intellectuals of the ancient West denied that the visible world had had a beginning. Indeed, the idea of a beginning was impossible in the framework of their cyclical notion of time. In sharp contrast, Christianity inherited from Judaism not only a concept of time as nonrepetitive and linear but also a striking story of creation. (White, 1967: 1205)

Kreationisme og den kristne tidsforståelse bliver her under kritik af White, som her sætter skarpt kritik på den skabelsesberetning, der ligger til grund for antropocentrismen. Denne tidsforståelse ser White stadig, er til stede i dag, i f.eks. marxismen (White, 1967: 1205). Denne anden form for teleologi bliver bygget på en ide om evigt fremskridt igennem udvikling, hvor menneskelig teknologi bliver grundlaget for den ’gode’ udvikling. Dette står i kontrast til Aristoteles natur kausalitet:

”Det er ikke Aristoteles’ hensigt at lade naturen handle efter en sindrigt udtænkt plan eller som en Gudfader, der mager alt til det bedste. [...] Den aristoteliske teleologi – der i sidste ende forener *causa finalis*, *formalis* og *efficiens* – er nok normativ: det er ”bedre” at være egetræ end et agern, og det er bedre at være et veludviklet end et forkrøblet egetræ. Men dette ’bedre’ henviser til den empiriske kendsgerning, at naturprocesserne følger et bestemt mønster, og ’god’ betyder ”i overensstemmelse med naturens normale forløb”. (Johansen, 2007: 398)

Dette er her vi ser Aristoteles som epigenesist, hvor det intrinsiske gode ligger i naturens eget forløb, altså dets telos. Den naturlige kausalitets proces, eller vitalisme bliver her ikke dikteret af en gudelig kreationisme, men i naturen. Dette er ikke for at sige vi alle sammen skal adoptere aristotelisk tankegang, da der er andre antropocentriske problemer med denne filosofi.³ Men at se hans generationsbegreb, som et grundlag for regeneration bliver her værdifuldt, da det kan skabe en bredere forståelse end blot at anse det, som kristen formeret.

3.2.3 Aristotelisk rolle for regenerationsbegrebet

Her kan vi tage vores begrebsetiske formål frem igen, for at modkæmpe en økologisk krise. Givet at vi anser begrebshistorisk relevans hos Aristoteles, giver det os nye perspektiver på den erkendelsesmæssige historie, der ligger til begrebet. I så fald vi accepterer dette postulat, betyder det, at regenerationshistorien har mere dybde end blot dens kristne ophav, hvor det faktisk kan give erkendelsesmæssige forståelse for en natur-menneske relation.

Hvis man promoverer en begrebsforståelse, der bunder i Aristoteles forståelse af generationsbegreb, vil det give en forståelse af den formelighed, der bunder i naturen, også bunder i os. Men i forlængelse af dette, giver det også en mulighed for at anse, at det vi producerer, er i naturens værk. Det vil give rum til at erkende, at man skal lytte til naturen, som kunstnerisk aktualiserende. Denne afvisning af kreationisme, vil give mulighed for at promovere regeneration, som ikke siger, at naturen er domineret af mennesket. Dette er et menneske som er bundet i naturen og i dens vitalistiske bevægelse.

³ *Scala Natura* (Johansen, 2007: 417-418)

Her kan man forstå regenerationsbegrebet, som en ny metafysisk åndelighed, hvor ånden er formen, som er i alle mennesker: "there is only *one soul* animating numerically distinct human bodies". Mennesket har en fælles sjæl fra naturens side. Dette spiller ind i Rosas forståelse for hvordan naturen kan få en stemme. I erkendelse af, at vi er betinget af naturen, kan regeneration blive et markant andet åndeligt og moralsk begreb. Aristoteles muliggør et historisk grundlag for at få ånden tilbage i træet, lige så vel som ånden er i mennesket. Denne kombination giver mulighed for at forstå en menneskelig regeneration, som har forbindelse til naturen: "Regeneration does not add to, or subtract from, the number of man's intellectual, emotional or voluntary faculties. But regeneration is the giving of a new direction or tendency to powers of affection which man possessed before." (Demarest, 2006: 299). Hvis vi ser regeneration som den kristne proces, der lige er beskrevet, med den vitalistiske forståelse af Aristoteles muliggør vi, at begrebet kan have grund i en bekæmpelse af en økologisk krise. Mennesket skal hermed genfødes, ikke nødvendigvis anti-antropocentrisk forståelse, men i en svag antropocentrisme, som anser naturen som intrinsisk værdifuld siddet stillet med den menneskelige ånd.

4. Undersøgelse af regenerationsbegrebet i en moderne praksisforståelse indenfor regenerativt landbrug

Ovenstående udlægning af regenerationsbegrebets historie har stillet os med undren, spørgsmål og mulige løsninger på dennes begrebslige tilgang. Det kommende afsnit vil forsøge at undersøge, hvordan regenerationsbegrebet ser ud i en nuværende kontekst. Her ligges der fokus på begrebets moderne brug, som ikke er særligt fastlagt. Dette vil ikke give et konkret svar på hvad regeneration består i, da begrebet ikke i nogen sammenhæng er defineret i en kontekst af filosofiske erkendelsesmæssige og moralske forståelser. Dog vil det stå klart, at denne praksisforståelse er forbundet til værdier og egenskaber, der kan skabe grundlag for at forstå regenerationsbegrebet. Når formålet er at vurdere regenerationsbegrebet, skal det også kunne relatere sig til brugen af begrebet. Derfor vil denne afhandling søge at tilgå den praksisforståelse, der ligger i regenerationsbegrebet, hvormed der vil laves en forståelse af begrebets egenskaber og værdier. Dette vil give indsigt i, hvordan regeneration bliver brugt og anset i forskellige sammenhænge. Denne forståelse vil muliggøre at kunne sammensætte, med de historiske teser der allerede er lavet, samt at forstå begrebet i en mere nutidig kontekst. Dette kan give en ramme for begrebet, hvormed der kan udlægges noget relevant om begrebets dimension.

Regenerativt landbrug er et begreb, som har fået en vis størrelse. Det er et begreb, for en landbrugspraksis, som har til formål at give nye perspektiver på natur-menneske relationen, der er i landbruget. Eftersom denne afhandlingspraksis fokus ligger på regenerativt landbrug, vil dette være fokus for undersøgelsen. Hertil stiller jeg spørgsmålet, *hvordan er begrebet regenerativt landbrug brugt i dag?* Dette spørgsmål undersøger de egenskaber og værdier, tillægges en forståelse for regenerativt landbrug. Det skal noteres, at en stor del af den litteratur, der findes om regenerativt landbrug, har at gøre med en konkret fødevarer- eller landbrugsteknik (Duncan; Carolan & Wiskerke, 2021, 817). Denne del vil jeg ikke have central fokus på, da jeg ikke mener, det har samme relevans for at undersøge regenerationsbegrebet. Derfor vil fokus for denne undersøgelse ligge på det regenerative i regenerativt landbrug, og ikke så meget på det landbrugstekniske.

Det skal noteres, at regenerativt landbrugsbegrebet ikke er fastlagt, derfor er der ikke nogen grundlæggende definition på regenerativt landbrug og den måde at tænke fødevarer-systemer. Ligesom regenerationsbegrebet er regenerativt landbrug et begreb, der er brugt i mange forskellige kontekster og er ikke nødvendigvis forbundet til nogen teoretisk forståelse (Gorden; Davila & Riedy, 2021: 812-813). Derfor er formålet ikke at nedfælde et klart begreb for regenerativt landbrug, men at oplyse om nogle af de tematikker, der går på tværs af den måde at tænke på. Dette vil jeg primært gøre igennem brugen af artiklen *'Transforming landscapes and mindscapes through regenerative Agriculture'* (Gorden; Davila & Riedy, 2021), som er en diskursanalyse af den sproglige forandring, der sker fra ændringen fra konventionelt landbrug til regenerativt landbrug. Denne artikel vil være central for denne afhandling, hvor jeg vil oplyse om de tematikker, som artiklen har identificeret. Dette vil suppleres med blandt andet *'Routledge Handbook of Sustainable and Regenerative Food Systems'* (Duncan; Carolan & Wiskerke, 2021), som er et forsøg på at opsamle tematikker indenfor en regenerativ forståelse

af fødevarer systemer. Begge disse værker forsøger at opsamle feltet og identificerer principper, værdier og forståelser på tværs i brugen af regenerativt landbrug og fødevarerforståelser.

4.1 Hvad er er regenerativt landbrug født af?

For at udlægge disse værdier og egenskaber der kommer af regenerationsbegrebet, anses der at undersøge hvorfor regenerativt landbrug er startet. Med andre ord, hvad er det en reaktion på eller hvad er det først af. Udgangspunktet for regenerativt landbrug ligger i problemet, som kan defineres som industriel-produktivistisk landbrug eller konventionelt landbrug. Det kan anses, at problemet ligger i formålet med konventionelt landbrug. "[T]he dominant mode of agriculture is obsessed with the maximisation of profit and production." (Gorden; Davila & Riedy, 2021: 810). Det regenerative landbrugs begreb har til formål at gå mod denne konventionelle forståelse af landbrug og mod en regenerativ transformations forståelse. "Transformation is defined as a, "deep and sustained, nonlinear systemic change, generally involving cultural, political, technological, economic, social and/or environmental processes"" (Ibid. 810). Ifølge denne artikel anses regenerativt landbrug, som en praksis, der går på tværs af discipliner og som ikke blot anses for at være en teknisk praksis, men en menneske-natur relation transformation.

I den dominerende konventionelle landbrugsforståelse hersker forståelser af, at mennesket er dominerende i forhold til naturen. I denne forståelse ligger der en ide om, at videnskab og teknologi er den menneskelige, herskende forståelse af sandhed, hvilket betinger retningen for udvikling. Dette ligger i forlængelse af en antropocentrisk naturforståelse. Yderligere fordre denne landbrugsforståelse en økonomisk utilitarisme, som har til formål at bruge landbrugsarealer produktivt, for at få mest ud af jorden (Gorden; Davila & Riedy, 2021: 812). Det skal bemærkes her, at der her kan drages paralleller til hvordan økologisk krise bliver defineret, som et moralsk og erkendelsesmæssigt begreb, hvori forståelsen og brugen af natur bliver reduceret instrument og antropocentrisk. Dette bliver yderligere udlagt i den pointeret sprogligt forståelse af naturen, som fordrer brugen af kontrollerende og aggressivt sprog. " 'conquering nature,' 'nature as machine' and 'God as divine lawgiver'" (Ibid. 812). Dette sprog kan også betænkes at relatere til Lynn Whites kritiske syn på kristen antropocentrisme.

Regenerative fødevarerforståelser er kommet i forsøget på at imødekomme den fødevarerkrise, der er til stede, i forlængelse af en miljøkrise. Dette indebærer en forståelse af de ophobende problemer, der er med sult, sundhed, fejler næring og miljønedbrydning som centrale for denne kriseforståelse (Duncan; Carolan & Wiskerke, 2021).

"The ambition of a regenerative food system is in line with the SDGs [FN's verdensmål for bæredygtig udvikling] and reflects the realization that radical, systemic changes are needed if we are ever meet those ambitious but existentially necessary goals. To be regenerative implies a degree of cumulative emergence – a more-than-the-sum-of-the-parts type of outlook that is interested in more than maintenance." (Ibid. 1).

Den regenerative fødevarer system tænkning er en reaktion på en bæredygtighedsforståelse, der symptombehandler i en eller anden grad. Det bliver en reduceret forståelse, som kun inkorporerer en miljøforståelse af bæredygtighed, som værende vedligeholdende, fremfor forbedrende og systemisk ændrende. " One challenge is that, despite international agreement around 17

goals and 169 targets, sustainability remains a contested and political concept and process” (ibid. 3). Det er en manglende enighed i hvordan bæredygtighed skal modkæmpe en miljøkrise, som pointeres at være det centrale problem, som regenerativ fødevarerforståelse er reaktionen på.

Den Regenerative landbrugsbevægelse og begrebsligheden af denne ligger i forlængelse af en kritik af bæredygtighed. ”From where we stand, it is clear that we need better concepts and new stories that position us as part of nature; not as sustainers of nature, but as active participants in an integrated cycle of regeneration.” (Ibid. 4). Dette ligger i stærk forlængelse af denne afhandlings undersøgelse af, hvorvidt regenerationsbegrebet er relevant at bruge. Desuden giver det indblik i, hvad denne nye forståelse kræver af, at mennesket skal være en del af naturen. Mere specifikt, mennesket som en integreret del af naturens cyklus af regeneration. “Sustainability, in its dominant form, is primarily an exercise in efficiency.” (Ibid. 4). Regeneration skal i denne kontekst forsøge at begrebsliggøre en ny tilgang til, hvordan mennesket skal være i en fødevarer praksis, som lægger fokus på at genskabe gode jordforhold, fællesskaber og menneske-natur relationen (Ibid. 4).

“This more adequately reflects the values and principles that are needed to move towards safe, just, healthy, and diverse food systems. Towards this end, we conceptualize regeneration as a holistic approach that moves past neutral environmental impact towards the creation of effects for a mutually supportive symbiosis across the food system.” (Ibid. 4)

Disse værdier, som bliver beskrevet, tager udgangspunkt i sikkerhed, retfærdighed, sundhed og diversitet, samt en holistisk tilgang til forståelsen af fødevarer systemet. “From this approach, the human– nature dualism dissolves, making analytic and practical space for co-creating and coevolving. It forces an engagement with the production of life, and on the ways this is cultivated.” (Ibid. 4). Forsøget med regenerativt landbrug bliver dermed en tilgang, der trækker på en ide om, at man kan have sunde forhold mellem naturen og mennesker. Derfor skal det regenerative landbrug anses, som ikke blot at være en landbrugspraksis, der kun teknisk baseret. Det er en promovning af forståelser, værdier og begreber, som relaterer sig til en praktisk måde at kultiverer land og transformere fødevarer systemer. Dette har som mål at modkæmpe den problematiske påvirkning landbruget har på miljøet og en økologisk krise. “Regenerative agriculture seeks continual renewal of agricultural systems, from soil through to people. It is committed to restoring damaged landscapes and realising their innate potential.” (Gorden; Davila & Riedy, 2021: 810).

Denne grundforståelse bidrager til de forståelser for udvikling af regeneration i en landbrug og fødevarer kontekst. Det kan bemærkes, at der allerede bliver udlagt visse forståelser og værdier i ovenstående. Dette perspektiv giver et udgangspunkt for at identificere forskellige tematikker indenfor regenerativt landbrug og fødevarer systemer.

4.2 Transformation

Et af de mest centrale elementer, som bliver identificeret, i relation til regeneration, i en fødevarer kontekst, er dens transformative formål fra det konventionelles tilgange til regenerative. ”*Regenerative* has been conceptualised as the ‘new sustainable’. However, for many practitioners, the concept carries greater ethical connotations, “to effect a complete moral reform”

(Gorden; Davila & Riedy, 2021: 812). Denne forståelse er af moralsk dimension, fra en dårlig destruerende landbrugspraksis, til en regenerativ. ”regenerative systems go a step further in restoring what has been lost and improving what is currently there” (Ibid. 812). Det regenerative er en ny måde at tænke og praktisere landbrug, med en forståelse for en ny normativitet af, hvad et godt landbrug er. “The adoption of regenerative agriculture not only entails, “a new way of doing agriculture; but a new philosophy, a new worldview and a new ethics-values base,” which will likely put farmers “at odds with peers, farming district and even family”” (Ibid. 813). Denne transformation er facinerende, fordi, selvom regenerativt landbrug i mange eksempler og artikler bliver en forståelse af blot en metode til at dyrke landbrug på, så fordrer det i høj grad også et spørgsmål om etik og erkendelse. ”For many practitioners, regenerative agriculture is not simply a new suite of climate smart tools but a dynamic and discourse-shifting approach to landscapes that re-embeds their cultural significance.” (Ibid. 817).

Denne transformation foregår på et samfundsplan. Som pointeret i introduktionen af afhandlingen er det ikke kun i landbrug, dette begreb bliver brugt, men på tværs af mange discipliner. Hvorfor det også ligger til grunde for denne afhandling at se begrebet på et normativt plan. Denne transformation skal dermed ikke blot forstås i en kontekst af landbrug, men på tværs af den regenerative praksis. “agriculture becomes a central set of annual rituals and ceremonies that is integral to the ongoing regeneration of culture.” (Ibid. 817). Transformationen forgår kulturelt, erkendelsesmæssigt og i menneskets værdier. Hvilket også gør transformationsbegrebet yderligere relevant for filosofisk undersøgelse og diskussion.

4.3 Menneske-natur relation

En forståelse for en god menneske-natur relation, som jeg også anser som centralt i forståelse af en økologisk krise. “There is acknowledgement that agriculture is a social and cultural activity that both shapes and is shaped by landscapes.” (Gorden; Davila & Riedy, 2021: 811). Denne form for tilgang til fødevarer er ikke blot en teknisk, men en kulturel, social og erkendelsesmæssig tilgang. Der fokuseres i høj grad på forbindelsen mellem det sociale og økosystemer, dette er også en af de centrale værdier der beskrives, i regenerationssammenhænge ovenover. Heri ligger forståelsen for, at menneske og natur, ikke nødvendigvis er en og samme entitet, men har relation og fællesmål for at opnå det samme. ”In other words, regenerative farmers understand that their farm is *relational*. They are therefore in constant *becoming*, or *co-evolution*, with their farm system and structurally coupled with its ecology.” (Ibid. 815). Her bliver et centralt begreb *co-evolution*, som fordrer et forhold mellem det praktiserende menneske og naturen. Her er der en stærk forståelse af, at naturen og mennesket skal udvikle sig i en fælles retning, hvor de er betinget af hinanden. Dette bliver defineret, som begrebet “*co-evolving mutualisme*— “the increasing and mutually beneficial integration of human and natural systems that supports their co-evolution”” (Ibid. 815). Begrebet har betydning for hvordan naturens værdi i et landbrugssystem skal anses, hvilket bliver et forsøg på at gøre naturen til en værdifuld størrelse, i ret høj grad. Hvis man fordrer, at et normativt gode er, når en udvikling er sideløbende, så er det ikke nødvendigvis en radikal anti-antropocentrisme, men en forståelse af at naturen har lignende værdi til mennesket. At sætte naturens evolution i sammenhæng med menneskets egen, sætter også mennesket i en situation, hvor naturen og menneskets mål og gode er det samme.

Dette natursyn bliver en moderlig forståelse af naturen, som er centralt til at forstå det regeneratives sprogbrug. ”Such relationality is a reminder that, “we too are ancient animals who co-evolved in landscapes and became genetically and physiologically hard-wired for dynamic biogeochemical interaction with these landscapes”” (Ibid. 815-816). Derfor skal vi ikke adskilles os fra den landlige natur men forstå, at vi ikke kan leve uden den. Dette skal også afspejles i vores begreber og sprogbrug af naturen. ”They refer to this as a process of *progressive harmonisation*. Many regenerative farmers animate nature as a nurturing Mother” (Ibid. 815). Dette er den mest brugte metafor for naturen, nemlig en mor. Denne forståelse kan også kobles den etymologiske grundforståelse af genfødsel. Regeneration er den naturlige genfødsel i naturen, som lige så vel er en menneskelig genfødsel.

4.4 Systemtænkning og Holisme

En vigtig erkendelsesmæssig tematik består i en forståelse, for en systemtænkning mellem mennesker og natur, som pointeret ovenfor, men også i systemtænkning mellem naturlige systemer. Dette er en forståelse af holisme, som er et erkendelsesmæssigt aspekt til at forstå regenerativt landbrug. “*Holism*: a transdisciplinary approach that is comfortable in ambiguity— not everything can be known or controlled; all phenomena is unbelievably complex and part of an interrelated whole” (Gorden; Davila & Riedy, 2021: 812). Denne erkendelse bunder i, at verden i grunden ikke er reducerbar, hvor der tages stærk afstand fra en reduktionisme af elementer i naturen og mennesket. Ideen om kontrol af naturen, som ses i det konventionelle landbrug, bliver der taget skarp afstand til. Selv hvis der var et ideal om kontrol, kan en erkendelse af holisme slet ikke fordrer muligheden for kontrol over naturen. Dette suppleres yderligere med systemtænkning, altså verden som en helhed af forbindelser. Dette fordrer også, hvordan man skal forstå begreber i en naturforståelse. ”*Solar-energy flow*: the cycle of energy from the sun into all living and non-living things, through a plant’s capacity for photosynthesis” (Ibid. 811). Denne erkendelse er der stor konsensus omkring i blandt udlægning af regenerativt landbrug. “They say, “becoming is an outcome of dynamic networks comprised of heterogeneous relationships and actors existing and exerting agency at multiple scales and across time”” (Ibid. 815). Denne systemiske forståelse ligger også i forlængelse af de tidligere temaer, hvori transformationen og natur-menneske relationen også skal erkendes holistisk og systemisk. ”As such, “regenerative agriculture is deeply rooted in enabling the expression of nature’s capacity for self-organisation”” (Ibid. 814). Dette natursyn kan dermed ses, som en entitet der ikke blot er et begreb for mennesket, men en kraft i sig selv.

4.5 Sundhed og Diversitet

Sundhed og diversitet er igen i den dobbeltsidige forståelse af regeneration, som fokuserer på både mennesker og natur, der gennemgår en regenerativ transformation. Regenerativt landbrug formål anses som, “a co-evolved approach that regenerates the diversity, resilience and health of the environment” (Gorden; Davila & Riedy, 2021: 812). Her bliver der refereret til en sundhed i naturen, altså en forståelse af, at regenerative processer er helende for naturen. “They believe, “that a healthy, non-degraded or regenerating ecological system has a self-organising propensity which drives or inclines that system to greater complexity, greater interdependence, greater diversity and thus greater resilience”” (Ibid. 814). I forlængelse af en holistisk tænkning

anses det, at naturen organiserer sig selv for at opnå et sundt økosystem. Her bliver fokus lagt på begreber, som resiliens og diversitet som bliver beskrevet, som to normativt gode begreber.

Dette forbinder sig også til det normative begreb om diversitet. "The farm began enjoying more biodiversity and sequestering higher rates of carbon, which improved the soil's water holding capacity, crop yields, available fodder and animal production." (Ibid. 815). Her bliver det brugt, som et biodiversitetsbegreb, altså i en forståelse af mangfoldighed blandt biomaterielle organismer. Denne sundheds forståelse fordrer den tekniske forståelse af, at et landbrug har godt af diversitet, hvori det giver en resiliens at have høj biodiversitet. Dette begreb bruges dog også i relation til viden, om den praksis forståelse og begrebslige definition af regenerativt landbrug. "Accepting different ways of knowing that are potentially contradictory to previous experience is a quality that Massy associates with transdisciplinary inquiry." (Ibid. 816). Dette ligger i forlængelse af det holistiske princip, hvor diversitet ses i andre sammenhænge: "Acknowledging and including diverse forms of knowing and being" (Duncan; Carolan & Wiskerke, 2021: 5). Heri, skal der ligge fokus på alternative videns tilgange til regenerativt landbrug, hvori forskellige kulturer og forståelser ses som værdifulde. Dette kan ses, som en anti-universalistisk tilgang. "Regenerative agriculture would similarly express itself differently depending on the cultural and ecological systems of its place" (Gorden; Davila & Riedy, 2021: 817). Der er en vis pluralitet i hvad der forstås, som god regenerativ praksis, hvor det samme ikke kan anses at være gældende grundet forskellige økosystemer, men også forskellige kulturer.

4.6 Landessens

Med diversitet for øje, som en del af værdierne hos regenerativt landbrugs forståelse, skal der noteres en forståelse af områder og specifikke landskaber, som forskelligt forstået. Dette er til dels en erkendelsesmæssig ide som fordrer, at to forskellige natur og kulturområder ikke kan sammenlignes. Det er betinget af forskellige lokaliteter eller placeringer. "As such, whilst regenerative farmers around the world are managing landscapes in an integrated way, context specifies which practices and philosophies are included." (Gorden; Davila & Riedy, 2021: 812). Udover at der skal drages på forskellige former for forståelser, så kan disse landbrugspraksis også ses i en pluralistisk forstand, ift. hvor denne praksis forgår. Dette er med brugen af et essensbegreb, altså en landessens (Ibid. 816). Altså en essentialistisk forståelse for at specifikke områder, har specifikke værdier og egenskaber forbundet til sig. "Essence can be understood as, "the true nature or distinct character that makes something what it is; the permanent versus the accidental element of being"" (Ibid. 816). Denne placerings- eller landessens er både betinget af det naturlige og det menneskelige. "Based on their unique essence, places have "an inherent potential to which they are moving toward or away, depending on their state of integrity and vitality"" (Ibid. 816). Denne forståelse for området er ikke blot, som naturen, som en værdi i sig selv, men i forståelsen for at områder, i en holistisk forstand, er sin egen entitet. "Mang and Reed define it as, "the unique, multi-layered network of living systems within a geographic region that results from the complex interactions, through time, of the natural ecology ... and culture"" (Ibid. 816)

5. Regeneration som et begreb for at modkæmpe økologisk krise

I dette afsnit vil jeg forsøge at samle en forståelse for regenerationsbegrebet, i relation til den udlagte forståelse af økologisk krise, regenerationsbegrebets historiske forståelse og moderne tematikker indenfor regenerativt landbrug. Dette vil være en undersøgelse af begrebets mest centrale værdier og egenskaber. Denne forståelse vil muliggøre en samlet undersøgelse af begrebet, som bliver første skridt for at sætte det i en begrebsteknisk og begrebsetisk kontekst.

Som pointeret i sidste afsnit af regenerativt landbrugsfeltet, så er regenerativt landbrug begrebet ikke forsøgt at blive fastlagt. "There is a reluctance to define regenerative agriculture because it is perceived as something that should continually evolve with the ongoing learning of farmers. The definition itself needs to constantly be *regenerated*" (Gorden; Davila & Riedy, 2021: 817). Den diversitet og betingethed af forskellige økosystemer og kulturer gør, at regenerativt landbrugs praksis og dets begrebslighed ikke kan klart defineres. Det skal beholde dets kompleksitet. Dog fordrer den forståelse, som udlægger disse tematikker, at der er en vis enighed i de værdier og egenskaber, der ligger til begrebet. Med andre ord, hvad er begrebets formål? Og i forlængelse af dette, hvordan kan begrebet anses at modkæmpe en økologisk krise? Disse tematikker (transformation, menneske-natur relation, diversitet og sundhed og landessens), samt en forståelse af, hvad det er en reaktion på, siger noget om hvordan regeneration forsøges at blive brugt. Dette skal suppleres med en forståelse af, hvad begrebets historie siger om begrebet, samt de udfordringer og muligheder jeg tidligere har pointeret og diskuteret. En diskussion af hvad dets begrebslige formål er dette afsnits bidrag, som skal forstås i forlængelse af, om det kan være et led til at modkæmpe en økologisk krise.

Som udlagt tidligere er den historiske formation af regeneration et kristent begreb, som kan stå synonymt med en menneskelig moralsk og spirituel genfødsel. Dette kristne frelser begreb kan anses at være et problematisk begreb at bruge for at modkæmpe en økologisk krise. Dette ses da de kristne værdier, det bærer med sig, har været medskyldig i destruktions af naturen. Denne kristne antropocentrisme er problematisk for regenerationsbegrebet, hvormed dette skal tages med videre i en praktisk brug af begrebet. Dog er der mulighed for, at regeneration kan reformuleres, hvormed det beholder sin menneskelige spirituelle og moralske begrebslige egenskaber, men reformuleres til et begreb, der regenererer menneskets relation til naturen. For at dette kan lykkedes forslår jeg en reformulering af regenerationsbegrebet fra dets kristne værdier. Denne reformulering af regenerationsbegrebet, har til formål at regenererer den relation, mennesket har til naturen, i en åndelig og moralsk forstand.

Som pointeret tidligere er regeneration i en kristen forstand en proces forståelse mod gud i en moralsk og spirituel forstand. Altså en bevægelse mod det åndelige og moralske, i en spirituel genfødsel. Dette er bemærkelsesværdigt en sammenlignelig transformativ proces, i forståelsen af regenerativt landbrug. Denne regenerationsproces er begge steder en form for moralsk reformation af mennesket. Anser vi et reformuleret regenerationsbegreb, som at være transformerende, reformerende og nærmest frelsende, giver det en begrebslig egenskab, som går fra de problematiske værdier. Disse problematiske værdier, som kan siges at være bundet i antropocentriske værdier.

Disse antropocentriske værdier ses i Lynn Whites kritik af kristendommen, som er med til at definere den økologiske krise igennem miljøetikken. Denne kritik bunder i at vores antropocentriske forhold til naturen, ligger som grund for økologisk krise. Dog ses den også i forlængelse af regenerativt landbrug, der identificerer de samme udfordringer, som er en dominerende forståelse af naturen. Her gentager jeg ”‘conquering nature,’ ‘nature as machine’ and ‘God as divine lawgiver’” (Gorden; Davila & Riedy, 2021: 812). Udgangspunktet for min udlagte forståelse af økologisk krise, som antropocentriske og kritikken af regenerativt landbrug, tager fat i samme problematik. Mennesket sætter naturen under mennesket, hvori naturen kun har værdi for mennesket. De samme antropocentriske værdiforståelser er derfor under kritik.

Det oplagte spørgsmål bliver så, hvordan ser denne transformation ud til disse ikke antropocentriske værdier, hvad muliggøre en sådan regenerativ transformation. Heri kan det anses, at regenerationsbegrebet stadig beholder dets soteriologiske rødder, men blot ændrer hvad sandheden betyder. Hvis vi derfor skal anse et regenerationsbegreb, der reformulerer dets historiske rødder, skal det ikke reformulere den egenskab, der er dets frelse. Dets frelse bliver her centralt. Dog skal det anse hvad den erkendelsesmæssige og moralske sandhed består i.

En måde at videre komme dette på er at inddrage Aristoteles i regeneration begrebets historie, som står i forlængelse af hans generationsbegreb. Dette promoverer Aristoteles filosofi, som en vitalistisk tilgang, der er indlejret i regenerationsbegrebet. Dette betyder, at Aristoteles forståelse af formeligheden i mennesket bliver genereret igennem naturen. Dette kausale naturgrundlag, giver en historisk forståelse af begrebet som, at mennesket er naturbettinget, ikke omvendt. Alt der er menneskeligt genereret er regenereret af naturen.

Denne aristoteliske vitalisme ses at være forenelig med den vitalisme, som også beskrives i en forståelse af regenerativt landbrug. Her skal der ligges fokus på begrebet *selvorganisering*, som kan ses at være den vitale kraft i naturen. Aristoteles ser det normative gode i denne organisering af formen, hvori en lignende normativitet ses i regenerativt landbrug. Denne form for erkendelse vil jeg hertil bruge et kristent begreb, som spiritualitet eller åndelighed. Den vitalisme skal ikke ses at være åndelig kun i mennesket, men en Aristotelisk vending skal laves, som anser ånden i formen, altså i naturen. Her vil der være tale om en naturånd, der står siddestillet med mennesket.

Denne form for vitalistisk naturånd, som sidestillet med en menneskelig ånd, skal dog udvikles på. Her skal der anses en relation til, hvad der er menneske-natur relationen. Her foreslås det at anse vitalisme og holisme, som centrale erkendelses begreber til at forstå naturen og menneskets relation til den. Dette gøres i forlængelse af Aristoteles, som i en eller anden grad minder om den erkendelse af naturen, der bliver set i en regenerativ forstand. Her kan der lægges fokus på Rosas udfordring med den økologiske krise, den reducerende, instrumentaliserende og fremmedgjorte natur. Dette drager på begrebets åndelige dimension, som kan ses tilbage til dets kristne oprindelse. Det er en transformativ proces mod denne komplekse forståelse af menneske-natur relationen, som ser en øget kompleksitet i naturen som sundt. Denne forståelse fodrer også, at naturen taler igennem os. Naturens former og selvorganisering er en regenerativ kraft, som taler igennem den menneskelige relation til naturen. Denne naturlige ånd fordrer også en erkendelse af, at naturen har en vis værdi for mennesket, da den i høj grad betinger, hvordan vi former verden. Denne forms forståelse i mennesket muliggør en erkendelse og dermed en moralitet, der anser naturen langt mere værdifuld. Mennesket kan ikke længere reducerer den og beherske den.

Her bliver regeneration først og fremmest en erkendelse, som bunder i en vitalistisk forståelse for naturen. Denne erkendelsesmæssig transformation skal være en transformation til nye forståelser for naturen, med et stort fokus på natur-menneske relationen. Her vil jeg referer til White. "More science and more technology are not going to get us out of the present ecologic crisis until we find a new religion, or rethink our old one." (White, 1967: 1206). Her skal der skabes ny erkendelse om naturen, som ikke regner med en religion, som er kreationistisk eller en teknologisk udvikling, som løser problemet. Men en erkendelsesmæssig ændring, der er bundet op på den transformative proces, der er i regenerationsbegrebet mod et alternativt natursyn. Denne nye forståelse for en religion, eller nærmere erkendelse, bliver centralt for hvordan man skal anse regenerationsbegrebet. Hvor ånden ikke er en gudfader, men en naturånd, som former mennesket.

Derfor skal regeneration reformuleres til at fungere som en transformationsproces, hvor begrebsformålet skal være frelse mod et normativt gode. Dette fordrer en normativitet af en vitalistisk naturforståelse, som anser naturen og menneskelig ånd, som sidestillet med hinanden, hvor naturlige processers selvorganisering ses at være centrale. Dette har dermed til formål at forstå naturen og mennesket, som værende i en *co-evolving mutualisme*, hvori hvad der er det moralske gode for mennesket, også er det moralske gode for naturen. Ved at begrebets brug i moderne praksisforståelser allerede kommenterer på lignende miljøetiske problematikker, har det den fordel at der allerede i begrebets forstand, er en bekæmpelse af en vis antropocentrisme, hvori det forsøger at give naturen en særegen værdi. Måden regenerationsbegrebet dermed erkendes giver i høj grad en mulighed for en kompleksitet i dets holistiske forståelse som muliggør, at begrebet ikke blot bliver reduceret, men begrebet skal give naturen en åndelighed.

6. Generationel retfærdighed: Hvad er grundlaget for bæredygtighedsbegrebet?

For at kunne lave en relevant sammenligning mellem regeneration og bæredygtighed, kræver det en udlægning af bæredygtighedsbegrebet. Her vil jeg ikke lave en dybere analyse, men udlægge Finn Arlers perspektiv i *'Bæredygtighed – Værdier, regler og metoder'* (2021). Hans tilgang til bæredygtighed er en udførlig tilgang, som vores begrebsteknikere og begrebetikere uden tvivl, ville putte i deres felt dog uden, at Arler umiddelbart selv vil sætte sig i dette felt. Derfor passer denne filosofiske tilgang perfekt ind, som udgangspunkt for et bæredygtighedsbegreb, for at overveje potentialet mellem de to.

Her bliver det oplagt at starte med hvad Finn Arler ser, som bæredygtighedsbegrebets historie. Ifølge Arler, blev begrebet først brugt af Hans Carl von Carlowitz, som det tyske begreb *Nachhaltigkeit*, dermed er oversat til engelsk som *sustainability* og til dansk *bæredygtighed*. Carlowitz var tysk forestteoretiker fra 1700-tallet, og havde til formål at konservere skovbruget, så vidt muligt til at have en produktiv høst (Arler, 2021: 17-18). Arler pointerer ”Hos von Carlowitz var pointen at skabe ligevægt mellem tilvækst og høst gennem 1) effektivisering, 2) selvbegrænsning og 3) substitution. Skoven måtte kun udnyttes så meget, at den løbende kunne regenerere sig selv.” (Ibid. 18). Bemærk her brugen af Arlers brug af regeneration, hvori han referer til det jeg anser, som naturlig regeneration. Dette er et konserveringsideal. Med udgangspunkt i skovbrug, ligger Carlowitz fokus på hvordan skovbrug skal være muligt for fremtiden. Altså en tidlig forståelse af brugen af skov, hvori træerne er en ressource, som skal have lov til at regenererer. Denne forståelse fordrer de tre principper for god skovdrift, heri effektivisering, selvbegrænsning og substitution, som skal give holdbarhed i naturen til fremtiden (Ibid. 17-18).

Denne forståelse bliver videreført af leder af amerikansk skovvæsen, Gifford Pinchot, som 200 år senere viderefører Carlowitz forståelse for bæredygtighed. Dette bliver med et yderligere fokus på den konserveringsforståelse, som bæredygtighedsbegrebet fordrer. Dog er dette ikke blot et moralsk krav, men i en forståelse for, at denne konservering giver det bedste udbytte på træet (Ibid. 18).

”Pinchots meget indflydelsesrige opfattelse af *conservation* havde økonomisk udvikling som første princip. Tilgangen var udtrykkeligt utilitaristisk: Der skulle sikres størst mulig nytte i længst mulig tid. Selvom Pinchot tillagde nulevende generationers udnyttelse førsteprioritet, understregede han hensynet til kommende generationer som et moralsk krav: Bevarelsen af naturressourcer skal så vidt muligt sikre ensartede muligheder for lykke og velstand på tværs af generationer.” (Ibid. 18)

Her bliver bæredygtighedsbegrebet anset, som et utilitaristisk princip. Pinchots tilgang fordrer, at udvikling i en bæredygtig retning skal skabe mest nytte ud af naturen som muligt. Med moralsk værdi til det nulevende menneske, samt de kommende mennesker. Bæredygtighed bliver den menneskelige forståelse for hvordan, vi skal kunne rammesætte naturen, så vidt, at den kan varetage menneskets behov og bestræbelser nu og i fremtiden (Ibid. 23). Pinchot bliver i høj grad grundlaget for denne tænkning for *Conservation*. Disse tanker og ideer for bæredygtighed, som Pinchot har fra Carlowitz, præger starten af det 19 århundrede frem til Brundtland-

rapporten, som er den rapport, der har sørget for den enorme offentlige acceleration i begrebet bæredygtighed (Ibid. 23).

Dette tager os frem til Brundtland-rapporten i 1987, kaldet *Our Common Future*, som er skælsættende for at sprede begrebet bæredygtighed i en bredere kontekst. Det kendte citat, som understreger bæredygtig udvikling, der ”dækker nutidens behov uden at undergrave fremtidige generationers mulighed for at dække deres egne behov.” (Ibid. 23). Brundtland-rapporten bliver bæredygtighedsbegrebets milepæl, da det nu er et politisk defineret begreb.

”Rapporten understreger igen, at bæredygtig udvikling handler om etiske hensyn med begrebet ‘rimelighed’ (*equity*) som omdrejningspunkt. Enhver må afpasse sit forbrugsniveau, så det forbliver “inden for grænserne af det økologisk mulige”, selv hvis alle andre opnår et tilsvarende niveau.” (Ibid. 24)

Arlers pointe er her, at denne forståelse bliver mere en kantiansk forståelse for bæredygtighed, end den utilitarisme, som har præget Pinchots konservering (Ibid. 24). Her bliver den moralske standard udviklet i begrebet. Det er ikke blot lokalt, det er globalt. Det er ikke i dag, det også de kommende generationer. Der skal være rimelig for alle mennesker, som en del af racen. Hvormed det bliver først normativt forkert i sekundet, det går udover det økologisk mulige. Jeg hæfter mig i høj grad ved begrebet mulig her.

Et kritikpunkt bliver dog denne moralske standard, som prioriterer den økonomisk bundethed, der er for bæredygtig udvikling. I en forståelse af, at alle mennesker skal ligestilles, bliver det med en forståelse for, at alle mennesker skal ligestilles økonomisk. Disse tidligere nævnte behov og bestræbelser bliver økonomisk forstået, hvormed alle skal have lige mulighed for at forbruge. Dette ses tydeligt i dag i United Nations Environment Programme’s [UNEP] rapport *Enabling Sustainable Lifestyles in a Climate Emergency* (2022), som argumenterer for et ”*Fair Consumption Space*” (UNEP, 2022: 2). Her bliver det samme mulighedsprincip, der skal efterleves. Det samme princip ser Arler, ”man med den nye tilgang angiveligt slet ikke tale om bæredygtighed, hvis der ikke er økonomisk vækst.” (Arler, 2021: 26)

Denne normative forståelse for bæredygtighed, som kommer i lyset Brundtland-rapporten, bliver hermed et vækstprincip. Ifølge Arler bliver denne vækst anbefalet, da den kan give renere teknologi. Her følger blot en rationalitet af effektivisering og substitution, men Carlowitz tredje pointe selvbegrænsning, bliver afvist som relevant for bæredygtighed (Ibid. 24). Ifølge Arler bliver dette bæredygtighedsbegreb til dels udvandet. Der er forsøg på at komme med måder at lægge vægt på andre former for bæredygtighed, i f.eks. *degrowth* begrebet, som er vækstskeptiske og finder, at bæredygtighed skal findes på andre måder (Ibid. 25). Men, ”I perioden efter Brundtland-rapporten har der således været en markant tendens til at betragte hensynet til kommende generationer, som foreneligt med ønsket om økonomisk vækst.” (Ibid. 25). Heri er ambitionen at få renere teknologier, som den bæredygtighedsstrategi der er forenelig med økonomisk vækst.

Dette sætter begrebets nuværende implementeret brug et meget specifikt sted, som afviger en del fra dets formation. Økonomisk vækst og ideen om effektivisering er central, så den økonomiske velstand ikke bliver på bekostning af konservering af naturen. Arler pointerer yderligere:

”Den stærkt udbredte tro på, at hensynet til kommende generationer kan kombineres med økonomisk vækst, har fra midten af 1990’erne og frem gjort det

populært at tale om ‘bæredygtighed’ som et begreb med tre dimensioner: en økonomisk, en miljømæssig og en social. Samtidig er det globale retfærdighedsperspektiv udvandet, så mange efterhånden bruger begreberne ‘bæredygtighed’ og ‘bæredygtig udvikling’ synonymt – og ofte endda anvender dem synonymt med ‘bæredygtig vækst’.” (Ibid. 25-26)

Denne tredeling af bæredygtighedsbegrebet bliver anset, som dominerende for bæredygtighedsbegrebet. Hvori der er en lige værdifordeling mellem det miljømæssige, sociale og økonomi, hvori økonomi historisk har været repræsentation for velstand (behov og bestræbelser).

Dette grundlag for formationen og brugen af bæredygtighedsbegrebet, vil blive brugt til at overveje, hvordan bæredygtighedsbegrebet kan anses, som et godt begreb overfor regeneration, til at modkæmpe en økologisk krise. Det skal dog noteres, at denne vinkel på bæredygtighedsbegrebet repræsenterer ikke det fulde billede af bæredygtighedsbegrebet, blot dets dominante implementering og brug. Derfor er der stadig mulighed for at bæredygtighedsbegrebet kan reformuleres til et ikke så økonomisk betinget begreb, hvori det f.eks. kunne lægge fokus på Carlowitz og Pinchots brug af begrebet. Pointen med dette afsnit er blot at udlægge det grundlag, der er for begrebet.

7. Bæredygtighed og regeneration: Historie, værdier og egenskaber

7.1 Fremmedgørelse, Forøgelseslogik og transformativ erkendelse af verden

Som udlagt i tidligere afsnit er der klare etiske positioner i bæredygtighedsbegrebet, disse forståelser kan anses at være en del af begrebet. I begrebets grundformer bliver det relevant at forholde sig til, hvordan Carlowtiz anser begrebet, som indebærende effektivisering, selvbe-grænsning og holdbarhed. Dette bliver derefter udviklet til Pinchots utilitaristiske konservatisme, som fokuserer på økonomisk udvikling. Denne forståelse anser Arler, som værende helt central i bæredygtighedsbegrebet, efter brundland rapporten, når det kommer til fokuset på økonomisk vækst. Der tilføjes dog også et fokus på en udvikling af en deontologisk forstået bæredygtighed. Denne forståelse for bæredygtighed bliver meget relevant, når vi ser ned i hvordan begrebet anses at være blevet udviklet. Noget er ikke ondt før det går udover det gode, indenfor disse rammer skal bæredygtighed forstås som en maksimering. Bæredygtighed bliver rammesætning for moralsk handling, nærmere end det bliver et potentiale for moralsk ageren.

Denne sætning vil jeg udvikle. Følger vi Arlers kritik, af den manglende implementering af selvbe-grænsningsidealer, i bæredygtighedsbegrebet, står der tilbage et meget specifikt bæredygtighedsbegreb. En etisk forståelse af, at vi så vidt muligt skal optimere menneskelig gode, gennem økonomisk udvikling, så vidt det ikke overgår de naturlige eller planetære grænser. Det er en forståelse som fordrer, at man skal skabe velstand, så vidt muligt, inden det går udover den moralske grænse, som er identificeret. Denne grænse identificeres ved at sørge for, at der er generationel retfærdighed, altså rimelige ressourcer til kommende generation og alle mennesker i verden. Her skal der sørges for, at vi opretholder, at den miljøkrise vi står overfor, ikke kommer til at udfordre dette. Denne dominerende forståelse for bæredygtighed bliver dermed en etisk rammesætning for de behov og bestræbelser, som mennesket skal maksimere.

Denne etiske forståelse leder til en kritik af bæredygtighedsbegrebet, gennem min forståelse for økologisk krise. Genbesøger vi Rosas forståelse for forøgelseslogik, kan vi sammenligne den etiske position, som bæredygtighedsbegrebet tager og det, som Rosa anser som fremmedgørelse. Forøgelseslogik identificeres til at være en central udfordring i måden mennesket relaterer til naturen.

”Den fremtvinger uundgåeligt og ubønhørligt tingsliggørelsen af de menneskelige relationer til planter og dyr, skove og bjerge, floder og have, som bliver inddraget i den accelererede materielle cirkulationsproces og derved kommer under stigende udnyttelsespres.” (Rosa, 2021: 448)

Først og fremmest er der i bæredygtighedsbegrebet ikke en forståelse for nogen form for relationel forståelse af mennesket og naturen, andet end hvad der er muligt indenfor de planetære grænser. I forsøget på at skabe mere gode, bliver bæredygtighedsbegrebet utilitaristiske dimension en proces for at understøtte flere behov og flere bestræbelser. Det er her Rosas kritiske pointe kommer. Denne reducerende forståelse af naturen er problematisk, men også den

forståelse af mennesket. ”[D]en moderne forøgelseslogik, der drives af sin egen dynamik og med sig selv som sit mål, belaster de menneskelige forhold mere og mere – eller sågar selv er udtryk for og udslag af et problematisk verdensforhold” (Ibid. 36). Ifølge Rosa er problemet ikke i forståelsen af behov, det skal der være mulighed for, men i forståelsen af øget bestræbelser. Forøgelseslogikkens problem ligger i forståelsen af at øgede menneskelige bestræbelser, fordrer et bedre liv og dermed et bedre gode. Anset med Rosas perspektiv er bæredygtigheds-ideen om at flere bestræbelser giver et bedre menneskeligt liv, en misforstået forståelse.

7.1.1 Fremmedgørelse af naturen

Dette leder til spørgsmålet om fremmedgørelse. Rosa definerer fremmedgørelse som, ”en specifik form for forhold til verden, hvor subjekt og verden står indifferent eller fjendtligt (repulsivt) og følgelig inderligt uforbundet over for hinanden”. (Rosa, 2021: 215). Denne verdensrelation kan anses at være den relation, der nu bliver bundet til naturen. En kold, instrumentel og ikke responsiv natur. Effektiviseringsbegrebet, som bundet helt tilbage til Carlowitz og bliver økonomiseret i Brundtland-rapporten bliver her, en logisk slutning som problematiseres af Rosa. Denne accelererende dynamik der er forøgelseslogikken (Ibid. 36), fremmedgør mennesket fra verden og i denne grad fra naturen. Denne etiske tilgang bliver derfor ikke løsningen for Rosa, på den relationsløse relation til naturen (Ibid. 215). Denne dynamik kommenterer Rosa yderligere på:

”Den, der i sin eksistens oplever sig som adskilt fra de foregående og de fremtidige generationer, har ikke megen grund til at lade sig påvirke af de pågældende abstrakte retfærdighedsprincipper. Den, der derimod føler *historiens strøm* løbe gennem sig, den, der responsivt føler sig så forbundet med forfædrene og efterkommerne, at de *vedrører ham*, han behøver slet ikke sådanne principper til begrundelse af bæredygtig handlen; han oplever heller ikke materiel begrænsning som begrænsning, men som moment i skabelsen af resonans og dermed som element i et vellykket liv.” (Rosa, 2021: 491)

I forbindelse med dette citat referer Rosa til udfordringen med bæredygtighed, som værende, at bæredygtighed ikke er en nødvendig moralsk kategori, for mennesket der først og fremmest resonerer med verden. Disse mennesker forstår at lytte til verden og skabe relation mellem mennesket og verden (heri naturen). Her skal resonans forstås, som et dialogisk relationsbegreb, der står som kontrast til fremmedgørelse. ”*Resonansevnene* bygger på den forudgående erfaring af noget fremmed, irriterende og utilpasset. I mødet med det fremmede begynder en dialogisk (og aldrig mere en partiel) tilpasningsproces, der konstituerer resonanserfaringer.” (Rosa, 2021: 216).

I Rosas forståelse fordrer bæredygtighedsbegrebet ikke en relation til naturen eller andre menneskelige generationer, det er blot et moralsk princip. Det centrale problem er en mangel på sensibilitet, ikke på moralsk forståelse. Han referer til begreber som vi må, vi skal og vi burde, altså normative begreber, som er utilstrækkelige for at handle således (Ibid. 491). Det menneske som beskrives ovenover er et menneske, der resonerer med historiens strøm. Det er denne dialog med verden som skal skabes.

7.1.2 Regeneration som erkendelsesmæssigt transformationsbegreb

Denne pointe om bæredygtighed er ganske fascinerende, når der anses bæredygtighed i relation til regeneration. Denne sensitivitet, dette fremmede eller måske irriterende, kan sammenlignes

med hvad regenerationsbegrebet anses at være for dets holisme. Det fordrer en forståelse for, at regeneration, som holistisk, kan anses efter Rosas mening at være en mulighed for et begreb, som ikke blot er moralsk forpligtende. Regeneration bliver et begreb, der i højere grad er erkendelsesmæssigt og interagerer med mennesket i kompleksitet, til at skulle fordre et normativt godt liv. Denne teoretiske overvejelse begynder at udvikle på regenerationsbegrebet i højere grad.

Som jeg har identificeret tidligere, er regeneration en transformativ proces, til at skabe relation til naturen. Dette er igennem visse forståelser for holisme, vitalisme og sundhed. Dette kan eksemplificeres med en forståelse for landessens, heri en begrebsliggørelse af den relation mennesker kan have med forskellige landlige områder som værende særegent. I forståelsen af, at forskellige områder kræver forskellige praksis og viden, baseret på økosystemer og kultur, skal regeneration ikke være et moralsk begreb, men et erkendelsesmæssigt begreb. Regenerations pluralisme fordrer en abstrakt ide om sundhed, som er særegent for forskellige områder og kulturer. Dette understøtter, at regenerationsbegrebet ikke er en moralsk kategorisering af naturen, som har en klar etisk begrebslig forståelse. Regenerationsbegrebet er en erkendelsesmæssig transformationsproces, som skal fordre et godt liv og dermed en moralsk reformation af mennesket. Denne transformation skal forsøge at skabe en relation til naturen, som dermed vil give værdi til naturen, igennem en erkendelse. Regeneration skal være en erkendelsesmæssig ramme, som skal fordre, at naturen mærkes som intrinsisk værdifuld, ikke begrebsligt at sige den har det. Dette vil også blive et forsøg på at modkæmpe en hvis antropocentrisme.

Regeneration skal fordre den transformationsproces, som anses at være central for at skabe en relation mellem mennesket og natur. Det skal ikke forsøges at blive et klart etisk begreb, derimod skal det forholde sig til en økologisk krise, som et problem med normativitet. Dette betyder også, at regenerationsbegrebet skal beholde dets pluralitet og diversitet, som sætter viden for at være forskelligartet baseret på placeringer, landområder og kulturer. Yderligere skal det beholde dets holistiske vitaliske tilgang. Regeneration bliver dermed et forsøg på at skabe et begreb, der skal kunne noget radikalt andet end bæredygtighed. Et forsøg på at få træerne til at tale til os.

7.2 'Burde vi bruge begrebet regeneration for at modkæmpe økologisk krise? Og hvornår burde vi dermed bruge begrebet regeneration, fremfor bæredygtighedsbegrebet?'

Eftersom der er forsøgt at undersøge regenerationsbegrebet, i en forståelse af designet af regeneration og i en forståelse af hvordan begrebet skal evalueres og hvori regenerationsbegrebet er blevet reformuleret og specificeret dets egenskaber og værdier i en filosofisk kontekst. Dette ledte til en forståelse af et erkendelsesmæssigt transformativt begreb, der regenererer menneskets relationen til naturen. Dog stiller det en manglende dimension op til diskussion, som er Plunkets begrebsetiske vending. *Burde vi bruge begrebet regeneration for at modkæmpe økologisk krise? Og hvornår burde vi dermed bruge begrebet regeneration, fremfor bæredygtighedsbegrebet?* Dette afsnit vil fungere, som en diskussion og refleksion over begrebet, især ift. hvordan begrebet skal se ud, hvis det skulle implementeres. Her vil jeg udlægge kritikpunkter,

som kan udfordre begrebets anvendelse. Yderligere vil jeg udlægge min sluttelige position til, hvordan regenerationsbegrebet skal bruges og anses.

Første kritikpunkt vil reflektere over begrebets pluralistiske dimension. Som jeg har pointeret tidligere, er begrebet ikke stærkt defineret. Det jeg udlægger som en transformativ erkendelsesproces, mod en sund menneskelig-natur relation, bliver til meget udefinerbare egenskaber til et begreb. Dets værdier i at forstå naturen, som en holistisk størrelse samt, at forskellige landområder har essentiel og særegen betydning, ligger heller ikke klart til et praktisk defineret begreb. Begrebets formål er ikke at være et konkretiseret begreb, men en erkendelsesmæssig betingelse for at gå naturen i møde. Dette kan virke absurd og fjernt for en miljøkrise. En miljøkrise som ser klimaforandringer, biodiversitetskrise og generelt naturdestruktion i øjnene. Forhåbningen om, at denne relations forståelse for naturen, vil fordre en moralsk reformation kan anses problematisk.

Den største forskel mellem bæredygtighed og regenerationsbegreberne, ses i det abstrakte niveau. For at illustrere forskellen i det begrebslige, vil jeg trække fat i Arlers undersøgelse af begrebet. ”Fælles for næsten alle er, at man tilstræber på længere sigt at sikre et eller andet X, som synes truet. Det er derimod ofte i opfattelsen af, hvad dette X mere præcist er, at forskellen mellem tolkninger tydeligst viser sig” (Arler, 2021: 39). Fordelen ved bæredygtighedsbegrebet er her, at det er konkret. Der er forskellige tolkninger af begrebets konkrete formål, men egenskaberne er det samme. Problemet med regenerationsbegrebet bliver dermed, at det ikke har været under nogen konkret analyse. Feltet er småt og konkretisering af begrebets værdier og forståelser er nærmest ingen. Som jeg har pointeret tidligere, er det også dets styrke og formål. Det er et pluralistisk begreb, der fordrer radikal transformation i relationen til naturen. Dog udlægges begrebet hverken hvordan eller til hvad dette skal ske. Det samme problem støder vi ind i, når vi skal se normativt på regenerationsbegrebet. Det anses, at der er en værdi i relationen mellem mennesket og naturen, en værdi i sundhed, en værdi i diversitet og pluralisme, en værdi i resiliens, en værdi i holisme og en værdi i den vitale kraft, der er i naturen. Men hvordan fordrer det en moralsk handling?

Ud fra dette vil jeg gerne pointere en udfordring for begrebet, som kommer i implementeringen af begrebet. Jeg anser en fare for, at begrebet bliver underlagt den teknologi og vidensforståelse, som tidligere kritiseres af Lynn White, i forlængelse af kristendommen og af Rosa i forlængelse af instrumentalisering af naturen. Regenerationsbegrebet skal ikke være en teknologisk udviklet optimeringspraksis. Dermed får vi en reformulering af forøgelseslogikken. Dette er Rosas pointe, mekaniseringen og reduceringer begår sig til ureducerbare entiteter, som naturen, er det centrale problem. Hvis man skal have et regenerativt landbrug, skal der forsøges at skabe relation til naturens vitale kraft, ikke blot anse det som en ny og bedre måde at dyrke landbrug.

Det er i denne forståelse, jeg anser i hvilken grad man burde bruge regenerationsbegrebet, i dets åndelige karakter. Det skal ikke fylde ud, der hvor bæredygtighed allerede er, en effektivisering, selvbegrænsning og substitution. Når bæredygtighedsbegrebet har, på et implementeringsniveau, så meget politisk magt, er der ikke mulighed for at ændre begrebet til en regenerativ forståelse. Dog skal det farves af de filosofiske forståelser, der indgår i regeneration og som skal spille ind med dets åndelighed, dets diversitet, dets holisme. Jeg foreslår derimod, at regeneration, som begrebslig instans, skal være det bæredygtighed ikke er. Et de novo begreb, som omfavner naturånden. I refleksion over min tidligere kommentar på Rosa og

fremmedgørelse fra den historiske strøm, skal regeneration være et begreb, vi kan gå til for at forsøge at transformere vores relation til naturen. Det skal tage den spekulative plads, hvor der er mulighed for, at træerne kan tale og vi kan tale til træerne.

Konklusion

I forståelse af hvordan et regenerationsbegreb skal kunne modkæmpe en økologisk krise, kræver det at have forståelse for hvad en økologisk krise består i. Her bliver det relevant at pointere, at der er forskel på hvad der forstås som økologisk krise og miljøkrise. Hvor miljøkrise bliver den fysiske problematik om klimaforandringer og biodiversitet, så bliver økologisk krise bundet i relationen mellem menneske og natur. Denne forståelse fordrer en erkendelse af, at økologisk krise lægger grund til en miljøkrise igennem denne relation. Denne relation er grundet i værdier, moralitet og erkendelse af naturen, hvori man skal forstå de problematiske forhold igennem to elementer. Det ene er den miljøetiske forstand af naturens moralske grundlag, hvor menneskelig antropocentrisme bliver relevant grundlag for, hvordan vi forholder os til naturen. I en bekæmpelse af økologisk krise kræver det, en forståelse og refleksion af hvilken værdi naturen har. Heri forslås det at naturen skal have en form for intrinsisk værdi. Den anden er igennem en forståelse af Hartmut Rosa forståelse af økologisk krise som bunder i, at mennesket fremmedgør sig selv fra naturen, hvilket gør den stum. Dette gøres igennem en instrumentalistisk reducere af naturen, som kommer i kraft af en menneskelig forøgelseslogik, der tingsligger naturens egenskaber i stedet for at forstå den som en kompleks entitet. Denne forståelse for økologisk krise, anses som grundlaget for hvad regenerationsbegrebets formål er og stiller et relevant spørgsmål i forlængelse en begrebsetik: *Burde vi bruge begrebet regeneration for at modkæmpe økologisk krise? Og hvornår burde vi dermed bruge begrebet regeneration, fremfor bæredygtighedsbegrebet?*

Først udlægges der en begrebshistorisk tilgang, som fordrer to måder at forstå regenerationsbegrebet på, den kristne oprindelse og den aristoteliske tidlige brug. Den første nævnte er begrebets etymologiske grundlag, som argumenteres for kan anses som begrebets formation, nemlig kristendommen. Her er begrebet et soteriologisk begreb, der anser regeneration som en frelse mod en spirituel åndelighed og/eller moralitet. Dette begrebs egenskaber er ikke nødvendigvis problematiske, dog bunder dets værdier i en problematik. Her argumenteres der, igennem Lynn White, at kristne værdier og begreber kan være problematiske for begreber som regeneration. Dog pointerer White også, at det er en form for religion, der skal løses vores økologiske krise. Dette skal nødvendigvis ikke afvise begrebet, men det kræver en værdimæssig reformulering, hvis det skal kunne modkæmpe en økologisk krise. I den sidstnævnte del argumenteres der for en relevant forståelse aristotelisk ophav til begrebet, før dets formation. Da Aristoteles observerer det vi sædvanligvis vil kalde for biologisk regeneration, samt at have et generationsbegreb, anses det relevant at tilføje hans overvejelser som historisk undersøgelse. Her udlægges en forståelse af Aristoteles forståelse for kausalitet og hans form begreb. Dette leder til en forståelse af naturen som epigenesis, som fordrer, at naturen er selv organiserende. Dette bliver anset som en vitalistisk forståelse for Aristoteles, hvor formeligheden bevæger sig fra naturen og aktualiseres igennem mennesket. Dette afsnit ender ud i en overvejelse af de forskelle på kristendommens og Aristoteles forståelser, som ligger fokus på sjæleligheden, som to meget forskellige begreber. Samt en forståelse for tidslighed, som White kritiserer kristendommen for. Her bliver der også fokuseret på det normative gode i naturens selvorganisering. Dette ender ud i en argumentation, for hvorfor Aristoteles kan være en værdifuld historisk forståelse for regenerationsbegrebet, igennem hans vitalistiske og formelige forståelser for natur og menneske.

Dette leder til en udlæggelse af en moderne forståelse for regeneration, som trækker på en diskursanalyse, som identificerer temaer i transformation fra konventionelt landbrug til regenerativt landbrug. Her udlægges der først en forståelse af hvordan regenerativt landbrug og fødevarer forståelser er en reaktion herpå. Her udlægges der lignende kritikpunkter, som i det økologiske kriseafsnit. Der udlægges en forståelse for, at regenerativt landbrug er født ud af en dominerende forståelse af naturen, hvori der vil lægges fokus på en manglende relation mellem mennesket og naturen. Denne konventionelle eller industriel-produktivistisk tilgang til landbrug, ses at være problematisk grundet dennes dominerende. Dette suppleres med en manglende forståelse af bæredygtighedsbegrebet, som værende utilstrækkeligt til at modkæmpe de kriser vi står i på nuværende tidspunkt. Ud af artiklen *'Transforming landscapes and mindscales through regenerative Agriculture'* (Gorden; Davila & Riedy, 2021) identificeres der dermed 5 temaer, som kan bruges til at forstå egenskaber og værdier indenfor regenerationsbegrebet. Disse temaer består i transformation, menneske-natur relation, systemtænkning og holisme, sundhed og diversitet og landessens.

Disse temaer, den historiske forståelse og forståelse af økologisk krise, bliver dermed samlet i en forståelse for, hvordan regeneration kan være et begreb, der modkæmper en økologisk krise. Dette leder til en generel forståelse af begrebets formål, hvordan begrebet kan anses at modkæmpe en økologisk krise. Her konkluderer jeg, at begrebet skal forstås som et transformativt frelserbegreb, mod en moralsk reformering af mennesket. Dette kommer i forståelsen af kristendommens forståelse for regeneration soteriologisk, samt den moderne forståelse for regeneration som transformativt. Dette virker centralt for begrebet. Dette forlænges med, at der i forståelsen af økologisk krise anses, at den problematik White ser i kristendommen, regenerativt landbrug og i konventionelt landbrug, samt økologisk krise kan defineres som værende ens. Derfor skal mennesket transformere væk fra denne antropocentriske og reducerende forståelse af naturen, hvori det skal forsøge at erkende naturen med langt højere intrinsisk værdi. Dette gøres ved at inddrage Aristoteles vitalistiske forståelse, hvori der skal skabes grundlag for erkendelse af en naturånd. Denne naturånd skal fordre en forståelse for, hvordan mennesket er betinget af naturen, hvori det skal være erkendelsesmæssig relations skabende.

Dette leder til en udlæggelse af bæredygtighedsbegrebets historie, værdier og egenskaber, som grundlag for at analysere hvornår man burde bruge regeneration fremfor bæredygtighedsbegrebet. Her ligger jeg fokus på Hans Carl von Carlowitz formation af begrebet, som effektivisering, selv begrænsning og substitution. Supplerer med Gifford Pinchots brug af utilitaristiske forståelse for bæredygtighed, der ligger til grund for en forståelse af økonomisk bæredygtighed. Dette ender ud i en forståelse for, hvordan Brundtland-rapportens dominerende forståelse, ender med at ligge fokus på effektivisering og vækst, hvori begrebet består i økonomisk, miljømæssig og social bæredygtighed.

Denne udlæggelse ender ud i en diskussion om de etiske implikationer af bæredygtighed, som værende utilitaristiske og deontologiske. Denne etiske forståelse leder til en kritik af bæredygtighedsbegrebet, gennem min forståelse for økologisk krise. Her tages Rosas forståelse for forøgelseslogik, som et fremmedgørende element i verden. Hvori der argumenteres for, at hvis man skal skabe relationelt forhold mellem mennesker og natur, kræver det noget andet. Dette andet bliver regeneration.

Referencer:

- Arler, F., Mosgaard, M. A., & Riisgaard, H. (2021). *Bæredygtighed: Værdier, Regler og Metoder* (3rd ed.). Aarhus University Press.
- Brennan, A., & Lo, N. (2021). *Environmental Ethics*. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Retrieved Oct 14, 2023, from <https://plato.stanford.edu/entries/ethics-environmental/>
- Burgess, A., Plunkett, D., & Cappelen, H. (2020). *Conceptual Engineering and Conceptual Ethics*. Oxford University Press. 10.1093/oso/9780198801856.003.0001
- Chalmers, D. (2020). What is Conceptual Engineering and What Should It Be? *Inquiry: An Interdisciplinary Journal of Philosophy*, 10.1080/0020174x.2020.1817141
- Demarest, B. (2006). *The Cross and Salvation*. Crossway.
- Det Danske Bibelselskab. (2005). *Biblen: Den Hellige Skrifts Kanoniske Bøger* (2nd ed.). Det Danske Bibelselskab.
- Etymonline. (2021). *regeneration | Etymology, origin and meaning of regeneration by etymonline*. Retrieved Mar 20, 2023, from <https://www.etymonline.com/word/regeneration>
- Fraser, G. (2002). *Redeeming Nietzsche* (1st ed.). Routledge.
- Gordon, E., Davila, F., & Riedy, C. (2022). Transforming landscapes and mindscapes through regenerative agriculture. *Agriculture and Human Values*, 39(2), 809-826. 10.1007/s10460-021-10276-0
- Hoad, T. F. (1996). *The Concise Oxford Dictionary of English Etymology* (1st ed.). Oxford University Press. 10.1093/acref/9780192830982.001.0001
- IPCC. (2019). *Climate Change and Land: an IPCC special report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land management, food security, and greenhouse gas fluxes in terrestrial ecosystems*. Intergovernmental Panel on Climate Change.
- Johansen, K. F. (2007). *Den Europæiske Filosofis Historie: Antikken* (4th ed.). Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.

Lear, J. (1988). *Aristotle*. Cambridge University Press. 10.1017/CBO9780511570612

LeVasseur, T., & Peterson, A. (2017). *Religion and Ecological Crisis: The "Lynn White Thesis" at Fifty*. Routledge. 10.4324/9781315629018

MacCord, K., & Maienschein, J. (2022). *What is regeneration?*. The University of Chicago Press.

Oksala, J. (2020). *Michel Foucault*. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Retrieved Sep 20, 2023, from <https://plato.stanford.edu/entries/foucault/>

Park, C. (2007). *A Dictionary of Environment and Conservation* (1st ed.)

Plunkett, D. (2016). Conceptual History, Conceptual Ethics, and the Aims of Inquiry: A Framework for Thinking about the Relevance of the History/Genealogy of Concepts to Normative Inquiry. *Ergo*, 310.3998/ergo.12405314.0003.002

Richardson, K. (2023). *Antropocæn*. Den Store Danske. Retrieved Oct 15, 2023, from <https://denstoredanske.lex.dk/Antropoc%C3%A6n>

Ritchie, H., Rosado, P., & Roser, M. (2022). Environmental Impacts of Food Production. *Our World in Data*, <https://ourworldindata.org/environmental-impacts-of-food>

Rosa, H. (2021). *Resonans: En sociologi om forholdet til verden* (P. Tudvad Trans.). Eksistensen.

Rosen, M. (2016). *In a word: regeneration*. Retrieved Mar 23, 2023, from <https://newhumanist.org.uk/5016/in-a-word-regeneration>

United Nations Environment Programme. (2022). *Enabling Sustainable Lifestyles in a Climate Emergency*

United Nations Environment Programme. (2023). *Facts about the nature crisis*. UNEP. <https://www.unep.org/facts-about-nature-crisis>

White, L. (1967). The Historical Roots of Our Ecologic Crisis. *Science (American Association for the Advancement of Science)*, 155(3767), 1203-1207. 10.1126/science.155.3767.1203

Wiskerke, J., Duncan, J., & Carolan, M. (2022). *Routledge handbook of sustainable and regenerative food systems*. Routledge. 10.1080/15528014.2022.2094636

Wycliffe, J., & Purvey, J. (1986). *Wycliffe's New Testament* (Sixcentenary ed ed.). International Bible Publications.